ANTIKVA EHF 2025

Varmalækur

Fornleifaskráning vegna skógræktar

Hermann Jakob Hjartarson, Svavar Níelsson og Ragnheiður Traustadóttir

Kort 1. Skráningarsvæðið er rauða svæðið á kortinu.

Forsíðumynd: Stekkur [3397-20]

Ritstjóri: Ragnheiður Traustadóttir

Uppsetning: Hermann Jakob Hjartarson

Kortagerð: Hermann Jakob Hjartarson

www.antikva.is

Útgefandi: Antikva ehf.

ISBN númer: 978-9935-525-66-6

Verkefnanúmer MÍ: 3397

Ljósmyndir í ritinu eru teknar af höfundum nema að annað sé tekið fram

© Antikva ehf., Hermann Jakob Hjartarson, Svavar Níelsson og Ragnheiður Traustadóttir

Efnisyfirlit

Kortaskrá 7

Inngangur 9

Fornleifaskráning 10

Skráningarsvæðið 11

Tilgangur fornleifaskráningar 11

Fornleifaskráning og aðferðir 15

Minjanúmer 15

Staðsetning 16

Tegund, hlutverk og heiti 16

Staðhættir og lýsing 16

Hættumat 16

Mótvægisaðgerðir 17

Fornleifar á svæðinu 17

Varmalækur 18

Minjar í og við túnið 19

Varmalækur [3397-1] bær - býli 20

Pakkhús [3397-19] heimild 21

Fjós/hlaða [3397-38] heimild 21

Fjárhús [3397-31] heimild 22

Kirkja og kirkjugarður [3397-2] heimild 23

Kálgarður [3397-28] heimild 24
Vegur [3397-30] heimild 24
Gesttóftahóll -hesthús [3397-3] heimild 25
Gerði – túngarður [3397-4] garðlag 26
Beðasléttur [3397-16] jarðrækt 26
Framræsluskurðir [3397-17] niðurgreftir 27
Lambhús [3397-5] heimild 28
Fjárhús [3397-11] heimild 28
Kálgarður [3397-29] heimild 29
Rétt og nátthagi [3397-32] heimild 29
Laug [3397-34] heimild 30
Húsasund - mógrafir [3397-39] heimild 30
Útihús [3397-40] heimild 31
Minjar utan túns 31
Torftökusvæði [3397-6] heimild 32
Reiðingsholt - torfþurrkunarsvæði [3397-7] heimild 32
Engjavegur [3397-18] leið 32
Mógrafir? [3397-26] niðurgröftur 33
Hjálmsvað – Vað [3397-8] og leið [3397-37] gata 34
Brú og leið [3397-9/42] hleðslur - leið 34
Strákavað [3397-10] heimild 35

Laxagata [3397-12] heimild ... 36
Þjóðvegur [3397-27] gata ... 36
Götás – leið [3397-13] gata ... 37
Leið [3397-43] gata ... 38
Leið [3397-45] gata ... 39
Gamlistekkur [3397-14] tóft ... 39
Mógrafir Grafardalur [3397-15] heimild ... 40
Stekkur [3397-20] tóft ... 41
Selflatir - sel[3397-21] heimild ... 43
Ambáttarhóll – Selhóll – sel/bær [3397-22] tóftir ... 44
Varða [3397-25] samgöngubót/selsvarða/eyktarmark ... 45
Leið [3397-36] gata ... 46
Hlið og vegur [3397-23/24] steypa og gata ... 46
Leið [3397-44] leið ... 47
Mógrafir [3397-35] niðurgröftur ... 47
Lambhúslág [3397-33] heimild ... 48
Garðlag [3397-41] óþekkt notkun ... 49
Samantekt og niðurstöður ... 49
Heimildir ... 52
Árnastofnun – Örnefnasafn ... 52
Viðaukar ... 53

Fornleifaskrá 53

Kort 53

Myndaskrá

Mynd 1. Skráningarform á Vesturlandi, fylgir stöðlum Minjastofnunar Íslands. 14

Mynd 2. Málverk eftir W. G. Collingwood frá 1897. Á því hefur hann teiknað torfbæinn ásamt kálgarði og túngarði. 20

Mynd 3. Ljósmynd frá 1914 sem sýnir frá vinstri til hægri: Fjós [3397-38], pakkhús [3397-19] og íbúðarhús [3397-1]. 21

Mynd 4. Ljósmynd frá um 1940. Frá vinstri til hægri: Fjós og þar fyrir aftan hlaða [3397-38], pakkhús [3397-19] og svo íbúðarhús [3397-1]. Lengst til hægri og fremst á mynd er svo fjárhúsið [3397-31]. 22

Mynd 5. Túngarðurinn [3397-4] og beðasléttur. 25

Mynd 6. Beðasléttur [3397-16]. 27

Mynd 8. Engjavegur [3397-18] fyrir miðri mynd. 32

Mynd 9. Brúin [3397-9], myndin er tekin Varmalækjarmegin. 35

Mynd 10. Vegur [3397-27]. 36

Mynd 11. Gamlistekkur [3397-14]. 40

Mynd 12. Stekkur [3379-20]. 42

Mynd 13. Drónamynd af tóftunum við Ambáttarhól, mynd tekin til vesturs. 44

Mynd 14. Uppmæling á tóftunum [3397-22] við Ambáttarhól. 45

Mynd 15. Varða [3397-25] er uppi á Ambáttarhól. 46

Mynd 16. Annar hliðarstaurinn [3397-23] er uppistandandi en hinn hruninn. Vegurinn [3397-24] liggur á milli þeirra. 47

Kortaskrá

Kort 1. Skráningarsvæðið er rauða svæðið á kortinu. 2

Kort 2. Skráningarsvæðið. 10

Kort 3. Jörðin Varmalækur og skráðar minjar. 17

Kort 4. Túnakort Varmalækjar frá 1917-1920. 18

Kort 5. Minjar í og við túnið, flestar minjarnar í túninu eru horfnar og er staðsetning þeirra þá áætluð útfrá heimildum. 19

Kort 6. Húsin og kálgarðarnir á bæjarstæðinu samkvæmt túnakorti 23

Kort 7. Áætluð staðsetning minja á bæjarstæðinu. Þessar minjar eru horfnar í dag, eða a.m.k. ekki sýnilegar á yfirborði í dag. 24

Kort 8. Sex framræsluskurðir [3397-17] teljast til fornleifa. 28

Kort 9. Kálgarður [3397-29] á túnakorti. 29

Kort 10. Hluti af túnakortinu frá 1917-1920 þar sem nátthagi og réttinn [3397-32] eru sýnd. 30

Kort 11. Minjar á norðvestanverðri jörðinni. 31

Kort 12. Minjar á norðaustan verðri jörðinni. 33

Kort 13. Minjar á suðvestanverðri jörðinni. 37

Kort 14. Vegir, götur og brýr á herforingaráðskorti frá 1911. 38

Kort 15. Leið sunnan við bæinn [3397-43]. 38

Kort 16. Leið [3397-45]. 39

Kort 17. Minjar á suðaustanverðri jörðinni. 41

Kort 18. Selið hefur verið á flötinni neðst við Selsgilið. 43

Kort 19. Mógrafir [3397-35] 48

Kort 20. Garðlög - gerði [3397-41]. 49

Inngangur

Að beiðni Ellert Maríssonar, fyrir hönd Heartwood Afforested Land ehf.,tók Ragnheiður Traustadóttir, fornleifafræðingur fyrir hönd Antikva ehf., að sér að skrá fornleifar vegna fyrirhugaðrar skógræktar á jörðinni Varmalæk í Borgarfirði. Heartwood Afforested Land ehf. á landið og stendur til að hefja þar skógrækt.

Skráningin fékk verknúmerið 3397 hjá Minjastofnun Íslands.

Varmalækur hefur líklega verið í byggð frá landnámsöld, og var þar kirkja á miðöldum. Fáar sýnilegar minjar eru á bæjarstæðinu, en innan skipulagssvæðisins fundust 45 minjar, meðal annars sel/bæjarstæði, stekkir, beðasléttur og leiðir.

Skráningin fól í sér athugun á fyrri skráningum, heimildasöfnun, vettvangsskráningu og úrvinnslu, mat á minjum innan skipulagssvæðisins, svo sem hættumat, og skýrslu- og kortagerð. Allar minjar voru mældar upp og staðsettar og við fornleifaskráninguna var farið eftir stöðlum Minjastofnunar Íslands.

Sigurður Jakobsson ábúandi hefur búið á jörðinni alla sína ævi og veitti upplýsingar um minjar á svæðinu og er honum þakkað fyrir veittar upplýsingar.

Skýrsluhöfundar sáu um vettvangsvinnu og heimildavinnu.

Loftmyndir og grunnkort eru fengin hjá Loftmyndum ehf., Google og örnefnavefsjá.

Með skýrslunni fylgir stafrænn hnitagrunnur.

Fornleifaskráning

Fornleifaskráning fór fram á jörðinni árið 2001 þegar Bær í Bæjarsveit og Kleppjárnsreykir í Reykholtsdal voru skráðir, í þeirri skýrslu sem ber heitið *Fornleifaskráning í Borgarfirði norðan Skarðsheiðar III: Bær í Bæjarsveit og Kleppjárnsreykir í Reykholtsdal* er Varmalækur skráður út frá heimildum, en engar uppmælingar/teikningar eru af minjunum. Þetta er því í fyrsta skipti sem gengið er skipulega um það og leitað að minjum eins og krafist er samkvæmt nýjustu stöðlum Minjastofnunar Íslands.

Minjarnar voru staðsettar og mældar upp á vettvangi.

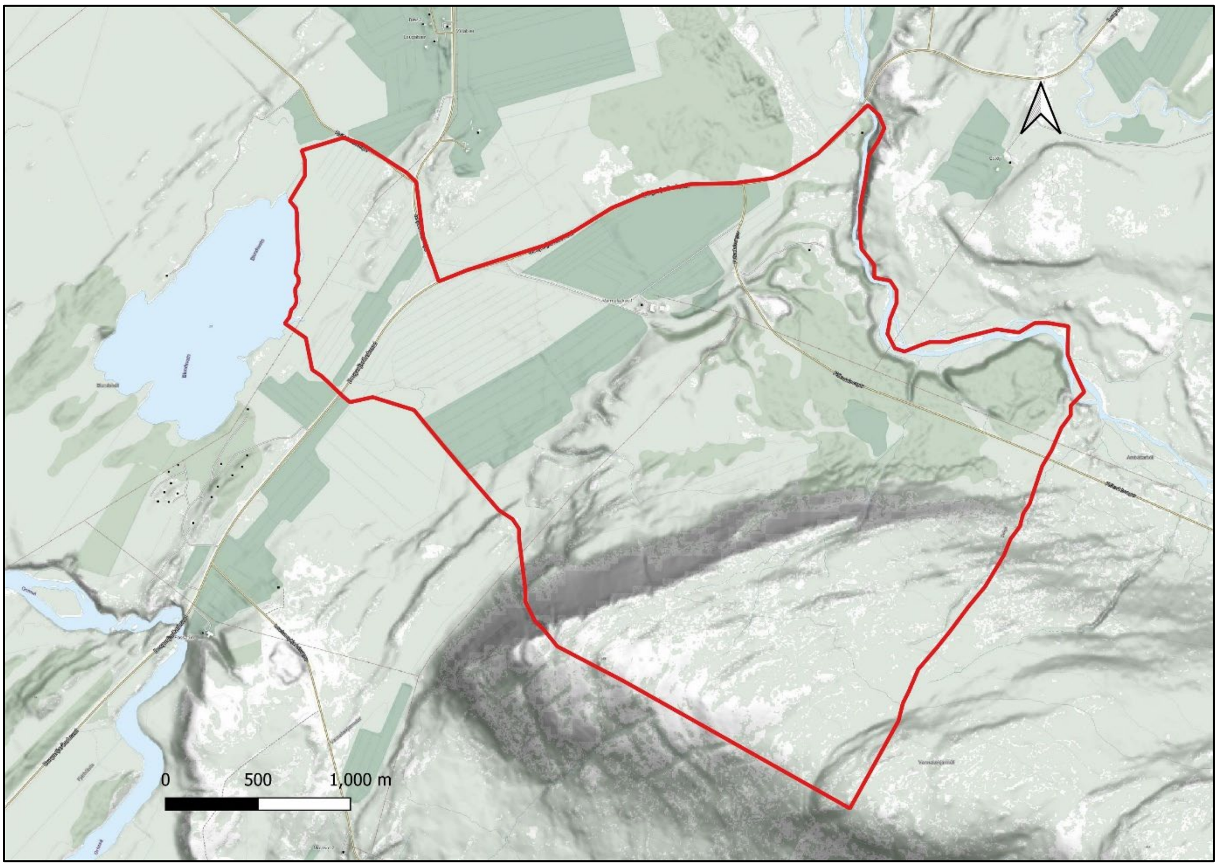

Kort 2. Skráningarsvæðið.

Skráningarsvæðið

Skráningarsvæðið nær yfir jörðina Varmalæk í Borgarfirði. Jörðin er afmörkuð af Flókadalsá í norðaustri og Múlastöðum í austri. Að hluta nær skráningarsvæðið upp á Varmalækjarmúla og afmarkast í vestri af jörðunum Múlakoti og Fossatúni. Að norðan nær jörðin að Borgarfjarðarbraut, að undanskildum landskika austur af Blundsvatni. Í suðri liggur jörðin að Skálpastöðum

Tilgangur fornleifaskráningar

Samkvæmt 4. mgr. 3. gr. laga um menningarminjar nr. 80/2012 (mml.), sem tóku við af þjóðminjalögum nr. 107/2001 1. janúar 2013, njóta fornleifar friðunar og eru þannig verndaðar gegn hvers kyns raski.

Í 3. mgr. 3. gr. mml. eru fornleifar skilgreindar með svofelldum hætti:

„Fornleifar teljast hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á og eru 100 ára og eldri, svo sem:

a. búsetulandslag, skrúðgarðar og kirkjugarðar, byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi leifum mannvirkja og öskuhauga, húsaleifar hvers kyns, svo sem leifar kirkna, bænhúsa, klaustra, þingstaða og búða, leifar af verbúðum, naustum og verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum,

b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bólum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri,

c. tún- og akurgerði, leifar rétta, áveitumannvirki og aðrar ræktunarminjar, svo og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita,

d. vegir og götur, leifar af stíflum, leifar af brúm og öðrum samgöngumannvirkjum, vöð, varir, leifar hafnarmannvirkja og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra,

e. virki og skansar og leifar af öðrum varnarmannvirkjum,

f. þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast siðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð,

g. áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum og minningarmörk í kirkjugörðum,

h. haugar, dysjar og aðrir greftrunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið,

i. skipsflök eða hlutar þeirra.“

Í 21. gr. mml. er kveðið á um verndun fornleifa:

„Fornleifum, sbr. 3. mgr. 3. gr., jafnt þeim sem eru friðlýstar sem þjóðminjar og þeim sem njóta friðunar í krafti aldurs, má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaraðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands.

Eigendur og ábúendur jarða skulu hlúa að fornleifum á landareignum sínum og viðhalda umhverfi þeirra eftir því sem sanngjarnt getur talist. Minjastofnun Íslands er skylt að veita ráðgjöf og leiðbeiningar í því sambandi.

Minjastofnun Íslands gerir nauðsynlegar ráðstafanir til verndar fornleifum, viðhalds eða endurbóta, en áður skal gera landeiganda eða ábúanda viðvart um þær. Ef nauðsyn krefur lætur Minjastofnun Íslands rannsaka fornleifar með uppgreftri eða á annan hátt.“

Friðhelgi fornleifa er ekki háð því að þær séu þekktar eða hafi verið skráðar. Ef áður óþekktar fornleifar finnast ber að tilkynna það Minjastofnun Íslands, sbr. 38. gr. mml., og án tafar skv. 1. mgr. 23. gr. megi ætla að þær séu í hættu.

Eitt af markmiðum fornleifaskráningar er að sporna við því að minjar verði fyrir skemmdum af gáleysi eða að nauðsynjalausu. Fornleifaskráning kemur að notum í minjavörslu þegar ákvarðanir eru teknar um aðgerðir til verndar einstökum minjastöðum eða minjasvæðum. Auk þess kemur hún að gagni í rannsóknum og kynningum.

Ekki er það síður hagur þeirra sem stýra hvers konar framkvæmdum að eiga aðgang að yfirliti um fornleifar á tilteknu svæði. Segja má að við það vinnist tvennt. Unnt verður að taka tillit til

minjanna við skipulagsvinnu og nýta þær til að varðveita sögu staðarins í landslaginu. Einnig má minnka stórlega líkur á að framkvæmdaraðilar rekist í miðjum klíðum á fornleifar sem þeir gerðu sér ekki grein fyrir að gætu verið fyrir hendi en reynist svo nauðsynlegt að rannsaka með tilheyrandi kostnaði og töfum á framkvæmdum.

Björgunaruppgröftur, sem er unninn vegna framkvæmda og undir þrýstingi frá framkvæmdaraðilum, er heldur ekki æskilegur frá sjónarmiði fornleifafræðinnar. Fornleifaskráning sameinar þess vegna hagsmuni fræðigreinarinnar og þeirra sem standa að framkvæmdum.

Skráning fornleifa, húsa og mannvirkja skal skv. 16. gr. mml. fara fram áður en gengið er frá aðalskipulagi eða deiliskipulagi. Áður en deiliskipulag er afgreitt eða leyfi til framkvæmda eða rannsókna er gefið út skal skráning ætíð fara fram á vettvangi.

Attribute	Value
Id	339714
Name	Gamlistekkur
Class	Arkeologiska object
eldra_minj_id	BO-175:013
minj_id	3397-14
verkefna nr	3397
Sérheiti	Gamlistekkur
bæjarnafn	Varmalækur
jarðatal johnsen	175
yfirflokkun	búsetuminjar
tegund	tóft
efni	torf og grjót
verndun	friðað
lengd	15 meter
breidd	7 meter
veggjahæð frá	0.3
veggjahæð_til	0.8
breidd veggjar	0.5
Athugasemdir	Tvö hólf annað verið lambakró
umhverfi	gras- og mólendi
aldur_fra	900
aldur_til	1900
skráning	HJH-SN-RT
mæling	uppmæling
heimsott	17.02.2025
horfin	nei
horfin_astæða	<None>
hættumat	mikil hætta
hættuorso	
haetta_tilefni	vegna skógræktar
ástand	greinanlegar
minjagildi	mikið
Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar
sveitarfélag	Borgarbyggð
Hlutverk	stekkur

Mynd 1. Skráningarform á Vesturlandi, fylgir stöðlum Minjastofnunar Íslands.

Skulu skipulagsyfirvöld hafa samráð við Minjastofnun Íslands um tilhögun skráningar eða endurskoðun á fyrri fornleifa-, húsa- og mannvirkjaskrám með hliðsjón af fyrirhuguðum breytingum á skipulagi. Óheimilt er að veita leyfi til framkvæmda án undanfarandi fornleifa-, húsa- og mannvirkjaskráningar. Þegar sérstaklega stendur á getur Minjastofnun Íslands veitt undanþágu fyrir framkvæmdum með tilteknum skilyrðum.

Skipulagsyfirvöld skulu tilkynna Minjastofnun Íslands um gerð skipulagsáætlana og verulegar breytingar á þeim og um gerð skýrslna um mat á umhverfisáhrifum.

Almennt er æskilegt að framkvæmdum sé beint frá minjastöðum en sé þess enginn kostur ber að tilkynna Minjastofnun Íslands um framkvæmdirnar með sannanlegum hætti með minnst fjögurra vikna fyrirvara eins og segir í 23. gr. mml. Enn fremur segir að Minjastofnun Íslands ákveði að undangenginni vettvangskönnun hvort frekari rannsóknar sé þörf, hvort gera skuli tillögu um friðlýsingu eða hvort fornleifarnar megi víkja og þá með hvaða skilmálum. Óheimilt er að veita leyfi til framkvæmda fyrr en ákvörðun Minjastofnunar Íslands liggur fyrir.

Í 2. mgr. 28. gr. mml. segir að framkvæmdaraðili greiði kostnað við þær rannsóknir á fornleifum sem Minjastofnun Íslands ákveður að séu nauðsynlegar vegna fyrirhugaðra framkvæmda. Við allar umfangsmiklar framkvæmdir skal sá sem fyrir þeim stendur bera kostnað af nauðsynlegum rannsóknum og vettvangsskráningu fornleifa.

Fornleifaskráning og aðferðir

Við fornleifaskráninguna voru fornleifar flokkaðar undir jörðina Varmalækur. Fjallað er um hvern minjastað fyrir sig. Ljósmyndir voru teknar og gerð kort auk þess sem minjarnar voru hnitsettar og færðar inn á loftmynd frá Loftmyndum ehf.

Minjanúmer

Minjar eru auðkenndar með númeri og sérheiti þeirra ef finnst, til dæmis Ambáttarhóll [3397-22]“, síðan er tegund nefnd á eftir númeri til frekari skýringar. Ef stendur *heimild* á eftir númeri þá hafa ekki fundist fornleifar á vettvangi. Fyrsta númer innan hornklofa er númer

Minjastofnunar og seinna númer er númer skráningarinnar í landfræðilegum gagnagrunni Antikva yfir fornleifar, örnefni og sögulegar minjar á Vesturlandi.

Staðsetning

Tekin voru GPS hnit á minjum eða þær mældar upp með nákvæmu GPS mælingartæki úti á vettvangi og þau færð inn í landupplýsingagrunn Dalabyggðar. Í hjálagðri fornleifaskrá eru gefin upp hnit í landshnitakerfinu Ísnet 93 þegar við á. Staðsetning þeirra er svo færð inn á loftmynd. Gögnum er einnig skilað í stafrænu formi í landupplýsingakerfi. Í tilfelli horfina minja er í sumum tilfellum er ekki alveg ljóst hvar minjarnar voru og er staðsetning þeirra áætluð út frá heimildum.

Tegund, hlutverk og heiti

Tegund og hlutverki minja er eins og venjan er um fornleifaskráningar lýst í fáum orðum, þ.e. hvort um sé að ræða tóftir bæja eða útihúsa, höfn, byrgi, túngarð og þar fram eftir götunum. Stundum sér fornra minja ekki stað í landslaginu þótt þeirra sé getið í heimildum og kunna margar ástæður að vera fyrir því. Kemur þá fram í fornleifaskránni að „heimild“ sé til um til dæmis stekk. Er leitast við að hafa fornleifaskrána eins nákvæma og kostur er því að leifar fornminja kunna að leynast í jörðu þótt ekki sé unnt að sjá þær með berum augum á yfirborðinu.

Hafi fornminjarnar sérnafn er það sérstaklega skráð en þegar engu slíku er til að dreifa kemur fyrir að hlutverki þeirra sé lýst þar sem heitið stæði annars, til dæmis varða [3397-25].

Staðhættir og lýsing

Ávallt er greint frá afstöðu skráðra minja í landslaginu, þeim og staðháttum lýst, bæði formi, umfangi og ástandi, og aðrar athugasemdir gerðar þegar þörf krefur, til dæmis vísað í aðrar heimildir.

Hættumat

Leitast er við að leggja mat á þá hættu sem að fornleifunum kann að steðja, bæði af völdum náttúru og manna. Þetta er gert til að unnt sé að grípa til viðeigandi ráðstafana liggi minjar undir skemmdum eða geti orðið fyrir raski. Hætta vegna ábúðar þýðir að framkvæmdir eða álag kunni að raska fornminjum. Hætta vegna veðrunar þýðir að fornleifar séu smám saman

að mást í burtu fyrir áhrif lofts eða vatns. Hætta vegna landbrots þýðir að fornleifar geti glatast af völdum vatns eða uppblásturs.

Ekki er lagt mat á hættuna þegar einungis er til heimild um fornleifar.

Mótvægisaðgerðir

Ef minjar eru í hættu vegna framkvæmda er lagt til að framkvæmdum sé beint frá minjastaðnum. Ef það er ekki hægt er komið með tillögur að mótvægisaðgerðum. Það er þó alltaf Minjastofnun Íslands sem ákveður hvað þarf að gera og með hvaða hætti.

Fornleifar á svæðinu

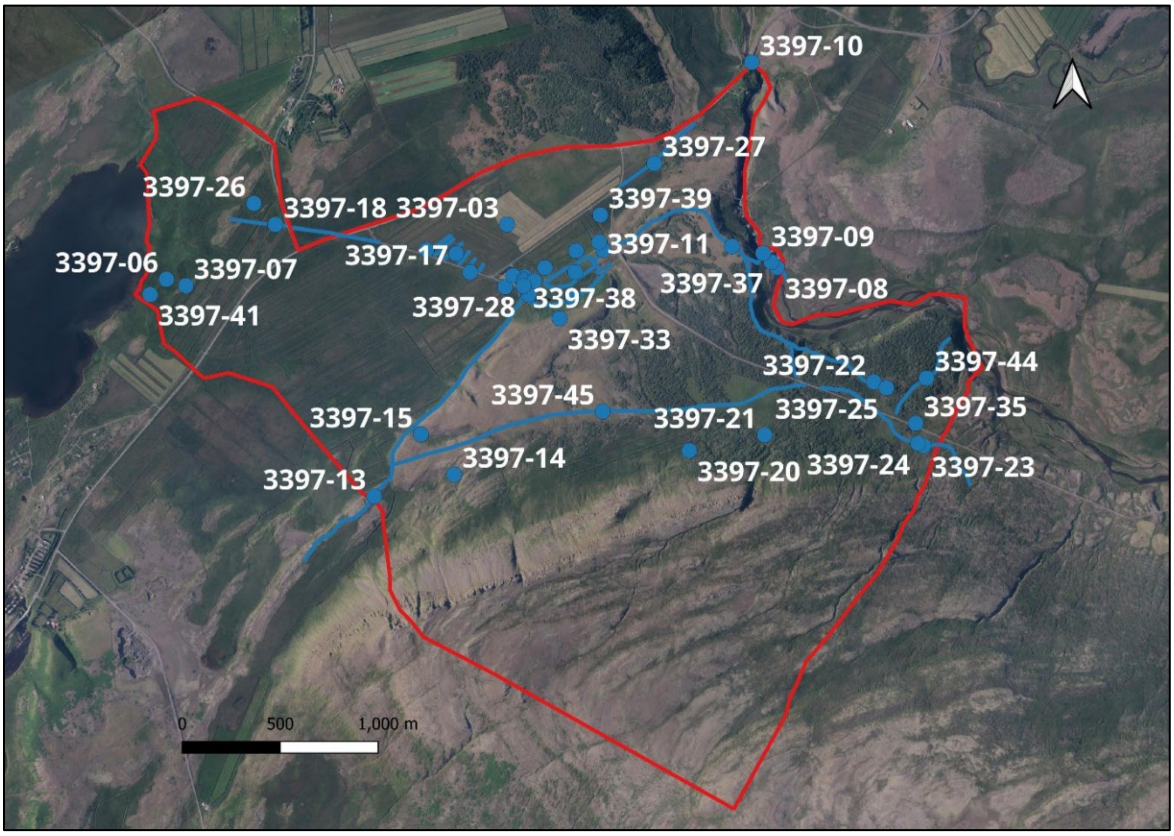

Kort 3. Jörðin Varmalækur og skráðar minjar.

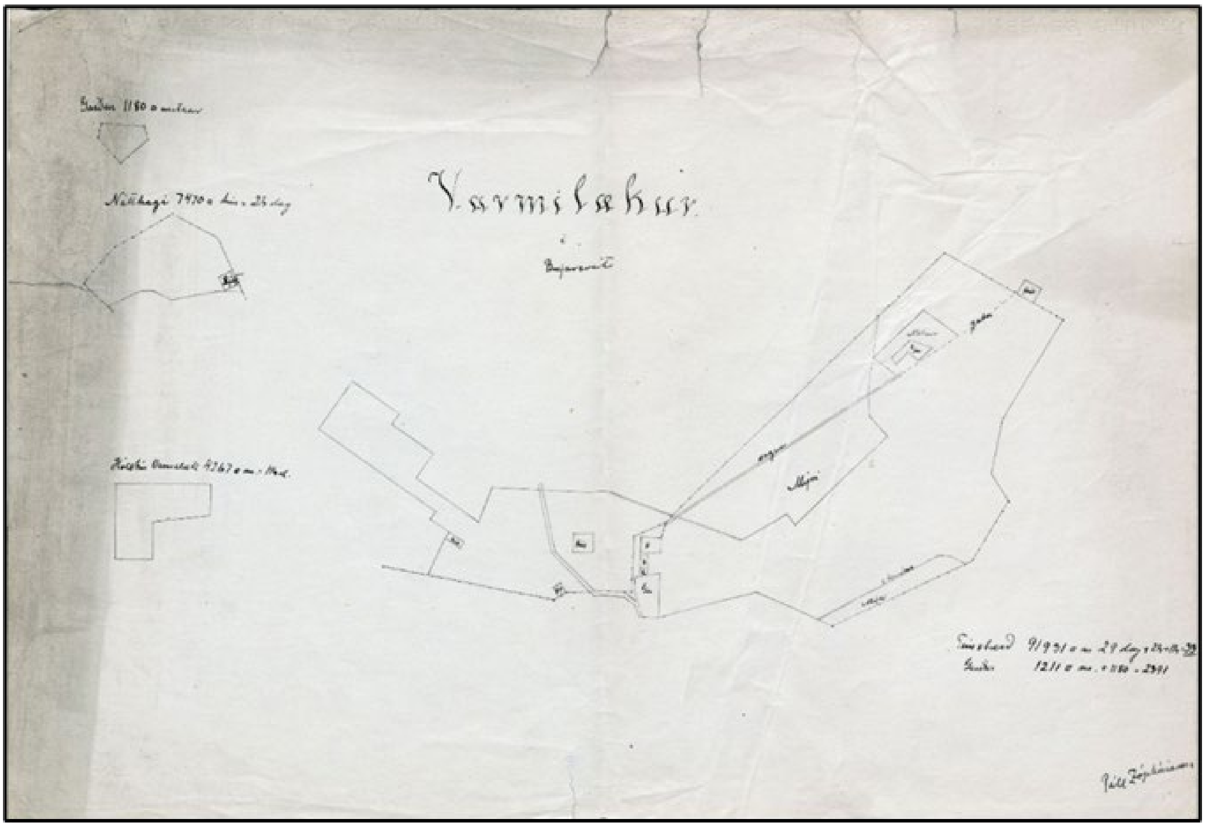

Kort 4. Túnakort Varmalækjar frá 1917-1920.

Varmalækur

Varmalækur, sem í sumum heimildum er kallaður Varmilækur hefur líklega verið í byggð frá landnámi. Ólafur hjalti nam land í Varmalæk, þar bjó hann ásamt Glúmi syni sínum og konu hans Hallgerði Langbrók. Þórólfur fóstri Hallgerðar drap Glúm eftir að Glúmur hafði slegið Hallgerði kinnhest eins og segir í Brennunjálssögu. Fyrst er getið um kirkju árið 1367 og er hún þá helguð heilögum Tómasi.[1]

Jörðin var metin á 60 hundruð árið 1707[2] og einnig árið 1847.[3] Í Sýslu og sóknarlýsingum árið 1840 er Varmalækur þó sagður vera metinn á 54 hundruð. Þar er jörðinni lýst þannig að

[1] Íslenskt fornbréfasafn III, bls. 222.
[2] Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns (1925 og 1927), bls. 190.
[3] J. Johnsen, 1847, bls. 114.

hún hafi ill og lítil tún, víðendan en vondan heyskap, en útigang góðan og nokkurt skógarhrís, laxveiði átt jörðin ásamt Bæ í Flókadalsá og með Hesti í Grímsá.[4]

Árið 1947 fékk nýbýlið Hellur ¼ af landinu.[5] Mikil landgræðsla var á seinni hluta 20. aldar, þá stóð bóndinn á staðnum, Jakob Jónsson fyrir mikilli uppgræðslu á berum melum með heyúrgangi, áburði og öðrum aðferðum.[6]

Minjar í og við túnið

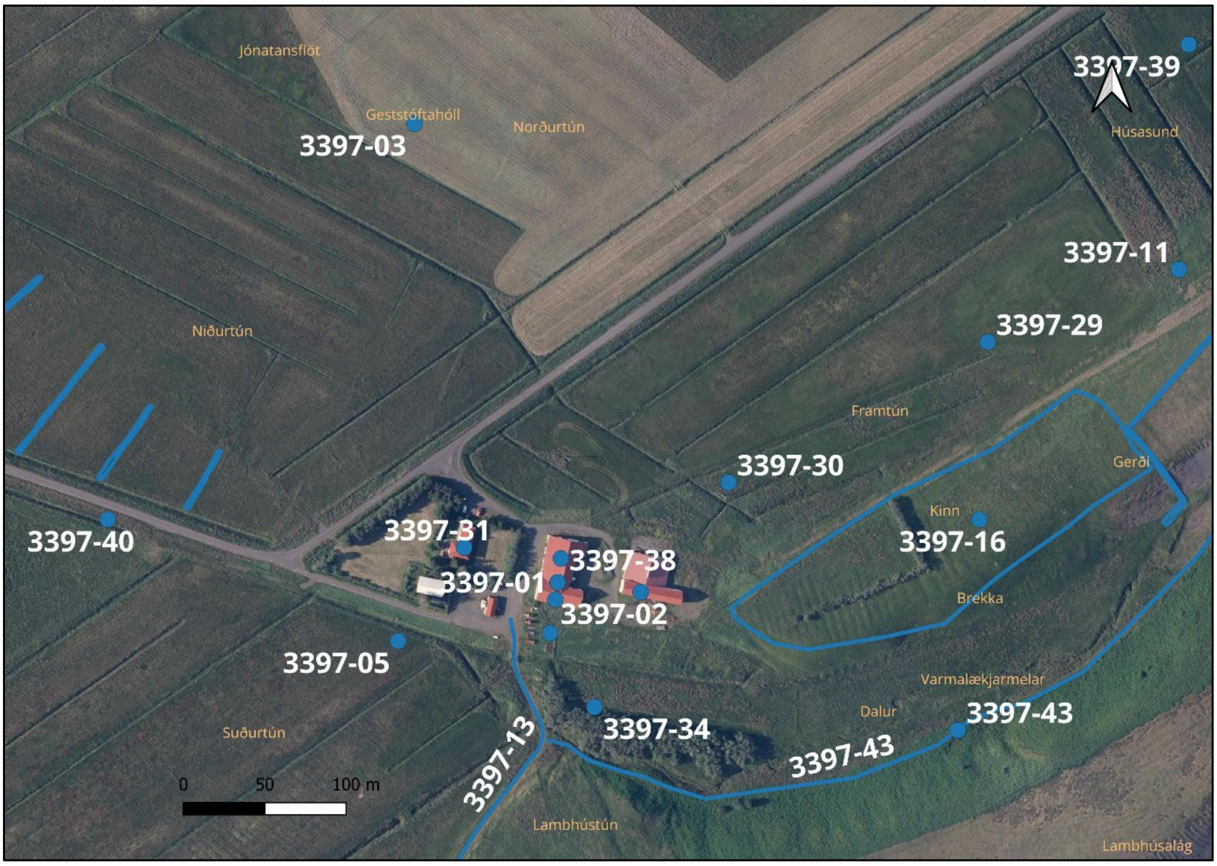

Kort 5. Minjar í og við túnið, flestar minjarnar í túninu eru horfnar og er staðsetning þeirra þá áætluð útfrá heimildum.

[4] Mýrar- og Borgarfjarðarsýslur: Sýslu- og sóknarlýsingar Hins íslenska bókmenntafélags, 2005, bls. 256.
[5] Byggðir Borgarfjarðar II, 1989, bls. 205.
[6] Árbók FÍ, 2004, bls. 83.

Varmalækur [3397-1] bær - býli

Túnakortið sýnir íbúðarhús [3397-1][7] úr timbri sem byggt var 1904 og talið er að eldri torfbær hafi staðið sunnan við það á brekkubrún.[8] Timburhúsið var rifið árið 1950.[9] Á ljósmynd frá 1914 sést tvílyft timburhús með átta gluggum á suðurhlið og þremur á vesturhlið. Tengibygging er á milli hússins og pakkhúss [3397-19] og er inngangur í húsið í henni.[10]

Eldri torfbær sést á málverki sem W.G. Collingwood málið árið 1897 þegar hann var á ferðalagi um landið.[11]

Þar sem bæirnir stóðu er nú syðsti hluti útihúsasamstæðu þar sem nú er hlaða.

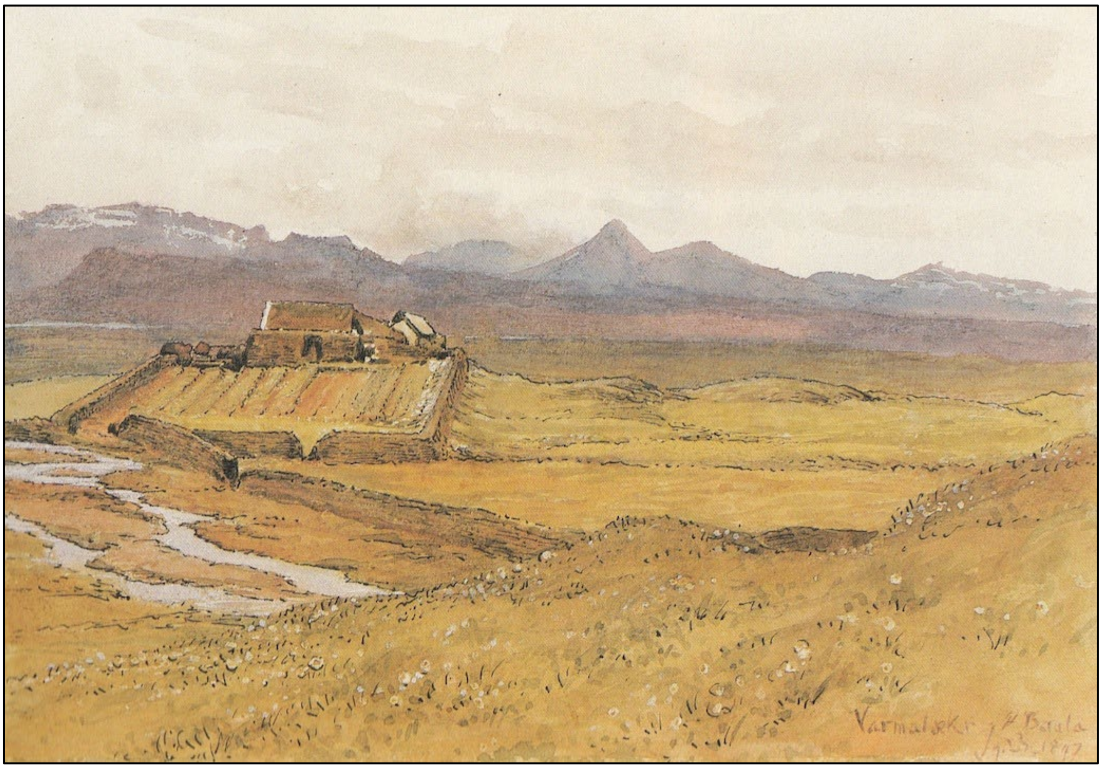

Mynd 2. Málverk eftir W. G. Collingwood frá 1897. Á því hefur hann teiknað torfbæinn ásamt kálgarði og túngarði.

[7] Eldra minjanúmer: BO-175:001.
[8] Elín Ósk Hreiðarsdóttir og Orri Vésteinsson, 2001, bls. 26; Túnakort Varmalækur.
[9] Sigurður Jakobsson, munnleg heimild.
[10] Ljósmynd - Varmalækur
[11] Collingwood, 1897.

Pakkhús [3397-19] heimild

Pakkhús [3397-19] [12] stóð við hliðina á íbúðarhúsinu og voru þau hús sambyggð. Húsið sést á ljósmynd frá 1914. Þar er tengt við íbúðarhúsið með tengibyggingu. Húsið er lægra en íbúðarhúsið og dyr hússins vísa til vesturs.[13] Á túnakorti eru þessi hús merkt inn sem eitt hús.[14]

Mynd 3. Ljósmynd frá 1914 sem sýnir frá vinstri til hægri: Fjós [3397-38], pakkhús [3397-19] og íbúðarhús [3397-1].

Fjós/hlaða [3397-38] heimild

Norðan við pakkhúsið [3397-19] var fjós og hlaða.[15] Á ljósmyndum frá 1914 og frá um sést fjósið og fyrir austan það hlaðan.[16] Á túnakortinu er þetta merkt inn sem eitt hús.

[12] Eldra minjanúmer: BO-175:004.
[13] Sigurður Jakobsson, munnleg heimild ; Ljósmynd – Varmalækur, 1914
[14] Túnakort Varmalækur.
[15] Sigurður Jakobsson, munnleg heimild.
[16] Ljósmynd Varmalækur, 1914 ; Ljósmynd Varmalækur, u.þ.b. 1940

Fjárhús [3397-31][17] heimild

Fjárhús stóð þar sem nú er íbúðarhús sem byggt var árið 1950.[18] Á ljósmynd frá um 1940 sést endinn á fjárhúsinu, húsið var úr timbri.[19] Fjárhúsið er merkt inn á túnakot.[20]

Mynd 4. Ljósmynd frá um 1940. Frá vinstri til hægri: Fjós og þar fyrir aftan hlaða [3397-38], pakkhús [3397-19] og svo íbúðarhús [3397-1]. Lengst til hægri og fremst á mynd er svo fjárhúsið [3397-31].

[17] Eldra minjanúmer: BO-175:002.
[18] Sigurður Jakobsson, munnleg heimild.
[19] Ljósmynd – Varmalækur, u.þ.b.
[20] Túnakort Varmalækur.

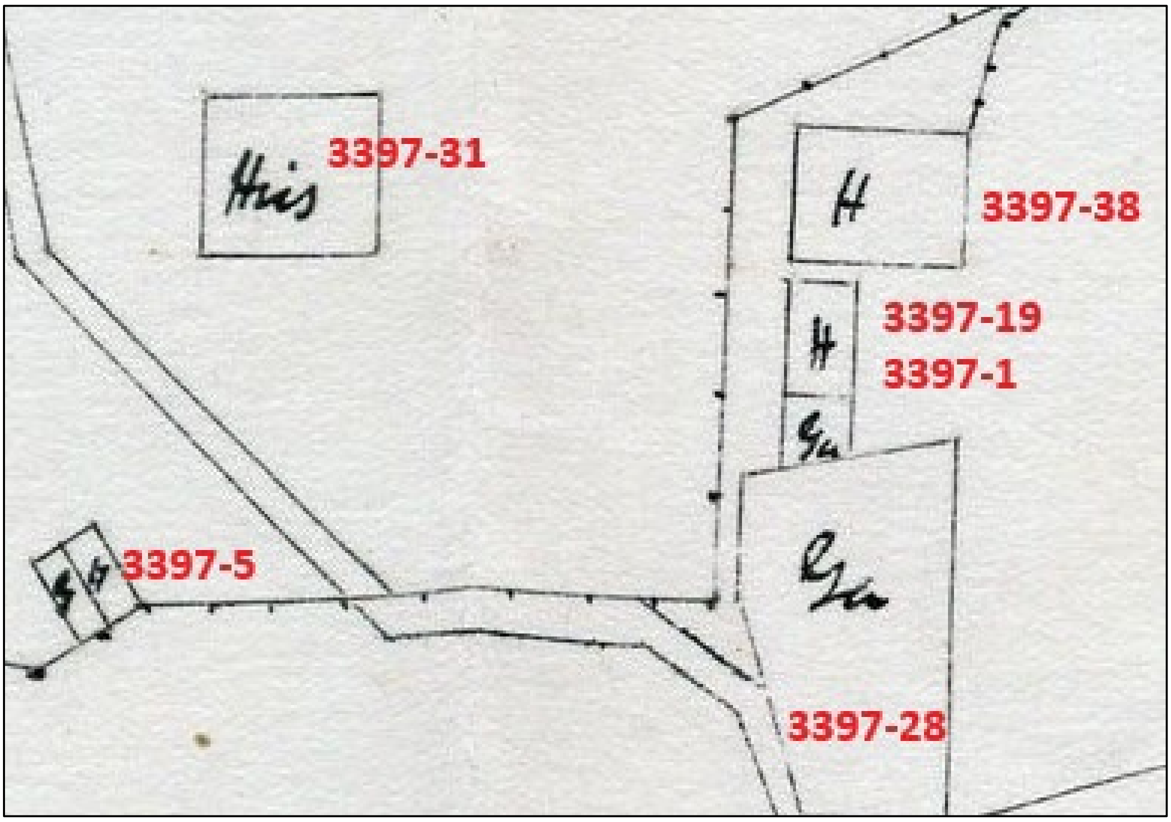

Kort 6. Húsin og kálgarðarnir á bæjarstæðinu samkvæmt túnakorti.

Kirkja og kirkjugarður [3397-2] heimild

Samkvæmt Sigurði Jakobssyni ábúanda á Varmalæk fundust mannabein þegar að fjárhúshlaðan var byggð um 1959-60. Kristján Eldjárn sem þá var þjóðminjavörður var kallaður til og áleit hann að þetta væru bein úr kirkjugarði, beinin voru jörðuð aftur.[21]

Kirkja [3397-2] [22] var þarna á miðöldum. Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns sem voru þarna árið 1707, er sagt að 30 árum áður hafi kirkjan enn staðið en var fallin þegar þeir voru þarna.[23] Leifar af kirkjunni og kirkjugarðinum gætu verið austan við húsin ekki er ljóst hvað fór undir fjárhúshlöðuna.

[21] Sigurður Jakobsson, munnleg heimild.
[22] Eldra minjanúmer: BO-175:008.
[23] Árni Magnússon og Páll Vídalín, 1925 og 1927, bls. 190.

Kort 7. Áætluð staðsetning minja á bæjarstæðinu. Þessar minjar eru horfnar í dag, eða a.m.k. ekki sýnilegar á yfirborði í dag.

Kálgarður [3397-28] heimild

Á túnakorti er kálgarður teiknaður inn sunnan við bæjarhúsin.[24] Einnig sést kálgarður sem á málverki frá Collingwood frá 1897.[25] Líklega er þetta sami garðurinn á báðum verkunum.

Vegur [3397-30] heimild

Á túnakort er merktur inn vegur sem lá frá bæjarhúsunum og að Húsasundi.[26] Ekkert sést til vegarins í dag, en hann lá líklega þar sem nú er slóði eftir bíla inn á túnið.

[24] Túnakort Varmalækur.
[25] Collingwood, 1897.
[26] Túnakort Varmalækur.

Gesttóftahóll -hesthús [3397-3] heimild

„Nyrzt á túni er hóll, sem nefndur er Gesttóftahóll [3397-3] [27]. Þar voru tættur eftir hesthús Gests á Varmalæk.“[28] Svo segir í örnefnaskrá.

Engar fornleifar sjást á þessu svæði í dag, aðeins hólar. Samkvæmt heimildamanni er búið að slétta svæðið, það var gert fyrir hans tíð. Hinsvegar man hann eftir því að þegar túnið var endurræktað „skrallaði” tætarinn reglulega á einhverri fyrirstöðu rétt undir yfirborði. Hann telur að þar hafi verið gamlar grjóthleðslur. [29]

Mynd 5. Túngarðurinn [3397-4] og beðasléttur.

[27] Eldra minjanúmer: BO-175:015.
[28] Örnefnaskrá Varmalækur.
[29] Sigurður Jakobsson, munnleg heimild.

Gerði – túngarður [3397-4] garðlag

„Á hátúninu norðaustan af Brekkunni heitir Gerði“[30] segir í örnefnaskrá. Þarna eru leifar af túngarði [3397-4].[31] Á túnakortinu er túnið girt með bæði girðingu og garði.[32] Á málverkinu eftir Collingwood sést hluti garðsins.[33] Um 185 metrar eru enn sýnilegir af garðinum við austurenda túnsins. Garðurinn er hlaðinn úr torfi og grjóti að því er virðist. Hann er um 1 m að breidd.

Beðasléttur [3397-16] jarðrækt

Vestan við bæinn, á austurhluta túnsins sem kallast Kinn í Framtúni, eru umfangsmiklar beðasléttur, um 250 x 85 m að stærð. Trjám hefur verið plantað á svæðinu, en beðaslétturnar eru enn greinilegar.

Torfi Bjarnason sem síðar var þekktur fyrir að stuðla að framförum í landbúnaði á Íslandi og stofnaði Ólafsdalsskólans í Gilsfirði, bjó á Varmalæk 1869-1871. Samkvæmt heimildarmanni útbjó hann líklega þessar beðasléttur, þótt einnig sé mögulegt að það hafi verið Auðunn Vigfússon.[34]

Heimildarmaður taldi ekki ósennilegt að fyrsti áfangi þeirra hafi verið gerður af Torfa Bjarnasyni. Þar sem hann En þar sem hann var þarna í aðeins tvö ár er ólíklegt að hann hafi gert þær allar.

Þar sem hann var aðeins á Varmalæk í tvö ár er þó ólíklegt að hann hafi útbúið þær allar. Auðunn Vigfússon bjó á Varmalæk á árunum 1871–1884, og Jakob Jónsson frá 1884 til dauðadags árið 1912. Heimildarmaður telur líklegt að beðaslétturnar séu að mestu leyti frá búskapartíð Jakobs Jónssonar.[35]

[30] Örnefnaskrá Varmalækur.
[31] Eldri minjanúmer: BO-175:016 og BO-175:022. (Minjarnar fengu tvö númer í fyrri skráningu, annars vegar túngarður og hins vegar örnefnið Gerði en fá nú eitt númer þar sem um sömu minjar er um að ræða)
[32] Túnakort Varmalækur.
[33] Collingwood, 1897.
[34] Sigurður Jakobsson, munnleg heimild.
[35] Sigurður Jakobsson, munnleg heimild.

Mynd 6. Beðasléttur [3397-16].

Framræsluskurðir [3397-17] niðurgreftir

Mikið er af framræsluskurðum í túninu norðvestur af bænum, sem kallast Niðurtún. Flestir þeirra eru nýlegir, en sjö teljast til fornleifa þar sem þeir eru eldri en 100 ára. Um er að ræða sex skurði sem liggja í túninu vestan við bæinn, við heimkeyrsluna. Þessir skurðir voru handgrafnir af Þorsteini Jakobssyni, eða Steina Hreða, sem var afkastamikill í skurðagreftri.[36]

[36] Sigurður Jakobsson, munnleg heimild.

Skurðirnir eru grynnri í dag en hinir nýju skurðirnir, en þeir þjóna enn sínum tilgangi.

Kort 8. Sex framræsluskurðir [3397-17] teljast til fornleifa.

Lambhús [3397-5] heimild

Sunnan við lækinn er tún, sem heitir Lambhústún og þar hafa vafalaust staðið lambhús [3397-5] [37], og vitað er, að þar voru ær mjaltaðar í kvíum.[38] Á túnakorti er merkt inn hús á þessu svæði.[39] Ekkert sést til minjanna í dag.

Fjárhús [3397-11] heimild

Á túnakorti er teiknað inn hús við enda túnsins.[40] Samkvæmt heimildamanni stóðu fjárhús á þessum stað, en ekkert sést til fornleifa í dag, búið að slétta svæðið.[41]

[37] Eldra minjanúmer: BO-175:017.
[38] Örnefnaskrá Varmalækur.
[39] Túnakort Varmalækur.
[40] Túnakort Varmalækur.
[41] Sigurður Jakobsson, munnleg heimild.

Kálgarður [3397-29] heimild

Inn á túnakort er merktur inn matjurtagarður í mel í norðvestur túninu.[42] Ekkert sést til hans í dag.

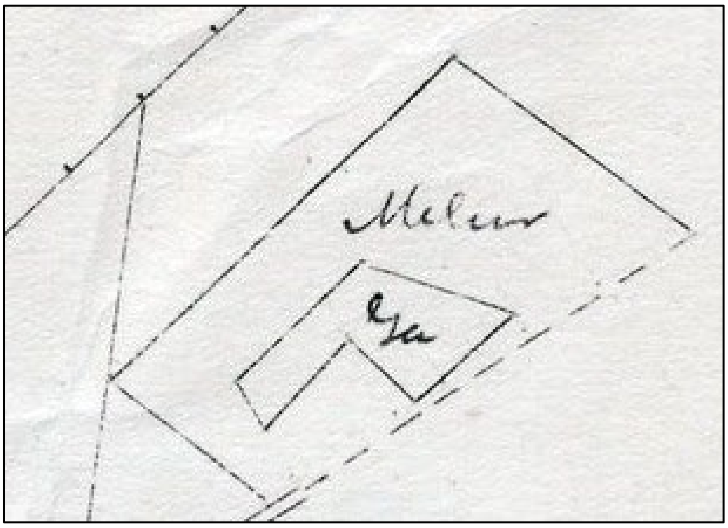

Kort 9. Kálgarður [3397-29] á túnakorti.

Rétt og nátthagi [3397-32] heimild

Á túnakorti er merkt inn rétt [3397-32] [43] í Nátthaga norðuvestur frá bænum.[44] Girðing er á nátthaganum á öllum hliðum nema suðurhlið þar virðist vera torf og grjóthlaðinn garður. Réttin er hlaðinn og er í suðaustur hornum í nátthaganum. Ekkert sést til minjanna í dag. Staðsetning minjanna er ekki alveg ljós og er þær merktar inn á kortin út frá túnakorti sem gæti verið í röngum hlutföllum.

[42] Túnakort Varmalækur.
[43] Eldra minjanúmer: BO-175:007.
[44] Túnakort Varmalækur.

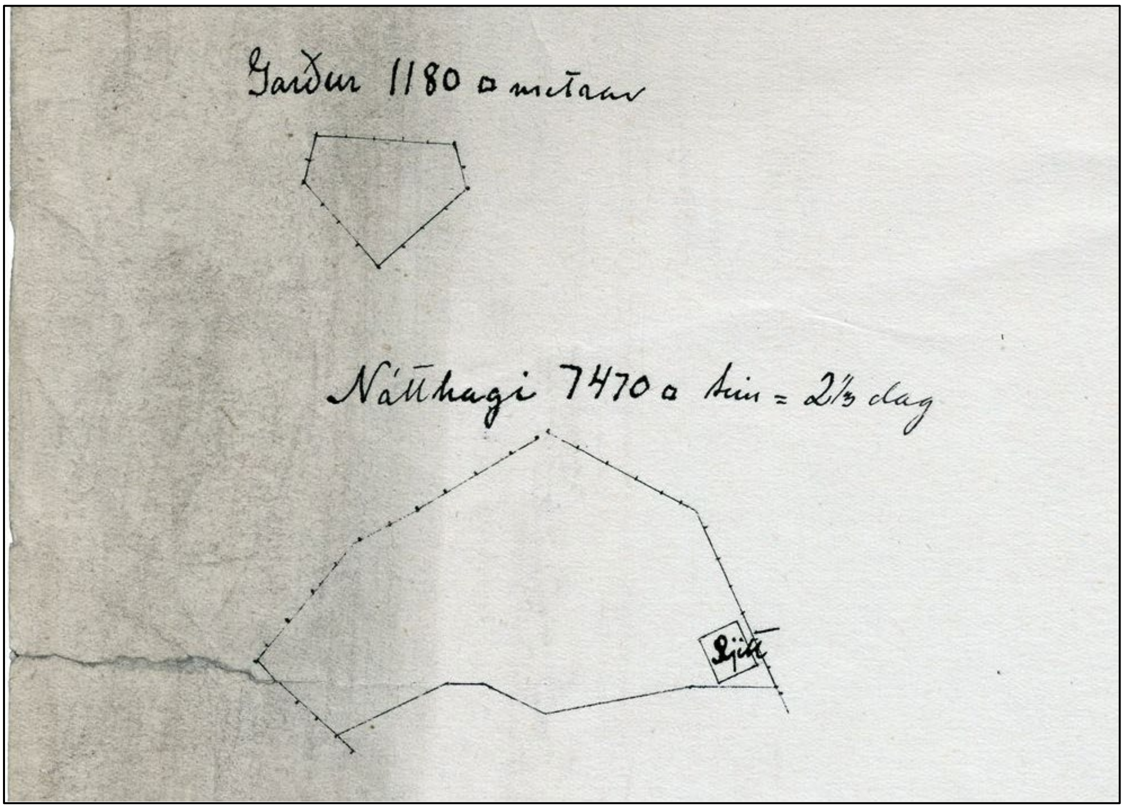

Kort 10. Hluti af túnakortinu frá 1917-1920 þar sem nátthagi og réttinn [3397-32] eru sýnd.

Laug [3397-34] heimild

„Lækurinn, sem rennur við tún á Varmalæk, er kaldur, þ. e. a. s. kaldavermsl, sama hitastig allt árið og frýs aldrei, nema ef í hann skefur og bræðir þá mjög fljótt af sér."[45] segir í svörum við spurningalista örnefnaskrár. Í ferðabók Eggert Ólafssonar og Bjarna Pálssonar er sagt frá volgri laug sem fellur rétt hjá bæjarhúsunum út í lækinn. Einnig segir: „Þar í grenndinni er lítil baðlaug, sem lítið er notuð."[46] Ekki sést til laugarinnar og ekki er ljóst hvar nákvæmlega hún var, en líklega hefur hún verið staðsett fyrir rétt sunnan við þar sem bæjarhúsin eru í dag.

Húsasund - mógrafir [3397-39] heimild

Í örnefnaskrá segir: „Þar vestur af og ofar er hvammur, sem heitir Folaldakrókur, og niður af honum tekur við Húsasund, sem vegurinn liggur nú eftir." Í svörum við spurningalista segir:

[45] Svör við spurningalista Örnefnastofnunar.
[46] Eggert Ólafsson og Bjarni Pálsson, 1981, bls. 65.

„Ekki var gott mótak á Varmalæk, en nothæft þó. Aðallega á Húsasundi og í Grafardal. Sennilega hefir verið hætt að taka upp mó milli 1920 og 1930.“[47]

Útihús [3397-40] heimild

Á túnakorti er merkt inn hús sem líklega er útihús er það vestan við bæinn í vesturenda túnsins á túnakortinu.[48] Ekki sést til fornleifa á svæðinu og er ekki alveg ljóst hvor það sé undir veginum eða hafi verið slétta út þegar túnið var stækkað. Staðsetning er ekki nákvæm.

Minjar utan túns

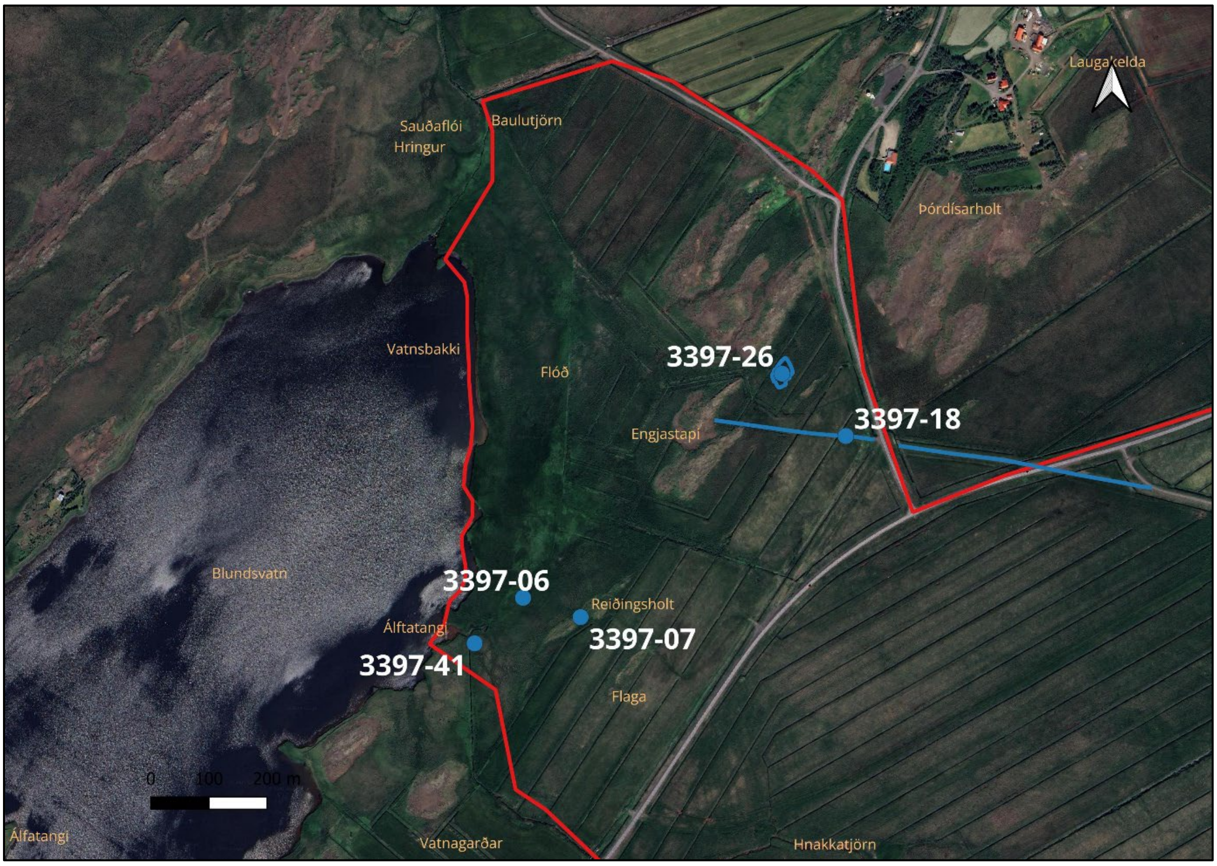

Kort 11. Minjar á norðvestanverðri jörðinni.

[47] Svör við spurningalista Örnefnastofnunar.
[48] Túnakort Varmalækur.

Torftökusvæði [3397-6] heimild

„Góð reiðingsrista var í Flóðum niður af Reiðingsholti“[49] segir í svörum við spurningalista örnefnaskrár. Mjög þýft er á svæðinu og erfitt að greina ristur eða niðurgröft á svæðinu.

Reiðingsholt - torfþurrkunarsvæði [3397-7] heimild

Í örnefnaskrá segir: „Upp af Flóðunum eru tvö lág holt. Heitir það syðra Reiðingsholt.“[50] Í svörum við spurningalista segir: „ Góð reiðingsrista var í Flóðum niður af Reiðingsholti. Var torfið þurrkað á Reiðingsholti. Góð torfrista var víðar í landi Varmalækjar.“ Engin spor eru eftir að torf hefur verið þurrkað á svæðinu.

Mynd 7. Engjavegur [3397-18] fyrir miðri mynd.

Engjavegur [3397-18] leið

Engjavegur lá frá bænum og að Engjastapa. Handgrafinn vegur sem var gerður fyrir heybandslestina samkvæmt heimildarmanni.[51] Vegurinn liggur að hluta þar sem nú er

[49] Svör við spurningalista Örnefnastofnunar.
[50] Örnefnaskrá Varmalækur.
[51] Sigurður Jakobsson, munnleg heimild.

heimreiðin að Varmalæk og að Engjastapa, þar sem hann er sýnilegur. Hluti vegarins er nú utan skráningarsvæðisins. Hann er skorinn af framræsluskurðum.

Mógrafir? [3397-26] niðurgröftur

Við Engjastapa er dæld í mýrinni, mögulega eru þetta mógrafir.

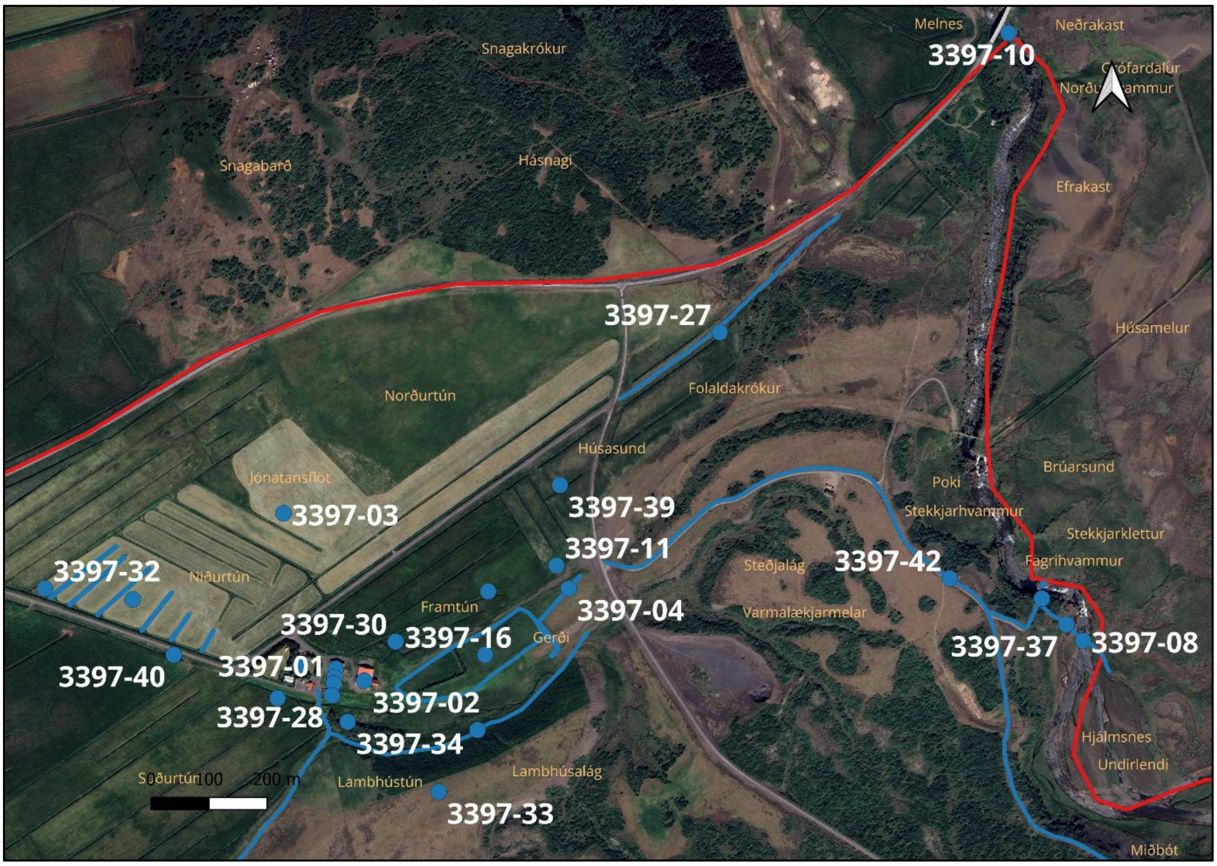

Kort 12. Minjar á norðaustan verðri jörðinni.

Hjálmsvað – Vað [3397-8] og leið [3397-37] gata

Í örnefnaskrá Varmalækjar segir: „Fyrir ofan gljúfrin eru eyrar upp á merki, sem nefndar eru Undirlendi. Neðst á því er foss, sem heitir Hjálmsfoss, er talinn draga nafn af manni, er hafi farið þar í ána, en Hjálmsvað [3397-8][52] er rétt ofan við fossinn.“[53]

Í örnefnaskrá Steðja segir: „Vestur af nesinu er efsti fossinn í ánni á þessum slóðum, og heitir hann Hjálmsfoss. Ofan við hann er Hjálmsvað á ánni, og undir fossinum er hylur, sem heitir Hjálmshylur. Allt á þetta að vera kennt við einhvern Hjálm, sem fór í ána, en vaðið var rétt á fossbrúninni.“[54] Leið [3397-37] liggur frá vaðinu og að malarvegi sem lá að brúnni [3397-9] og vegi [3397-42]. Leiðin er um 70 metrar.

Brú og leið [3397-9/42] hleðslur - leið

„Þar neðar er svo lítill foss, nefndur Brúarfoss, dregur nafn af, að þar var sett brú á ána og notuð um hríð.“[55] Segir í örnefnaskrá Varmalækjar. Í örnefnaskrá Steðja er sagt betur frá brúnni: „Á gljúfrinu, spölkorn fyrir neðan Hjálmsfoss, var byggð trébrú yfir ána árið 1894 og lagður vegur að henni yfir mýrarsund, sem þar er fyrir austan, og var eftir það kallað Brúarsund, ef til vill af brúnni á ánni, en líklega frekar af veginum yfir sundið, brú þá í merkingunni vegarspotti yfir mýrarsund. Annars þræddi hestavegurinn mela upp að Steðjanum og austur með honum ofan við mýrarsundin og austur hjá Hestakletti yfir mýrarsund norðan klettsins á Skeiðmel í Brúsholtslandi. Þessi brú á Flóku var rifin vorið 1934, þegar ný brú hafði verið byggð á Strákavaði haustið 1933, en stöplarnir að henni sjást enn, svo og vegurinn (brúin) yfir sundið.“[56]

Í dag eru leifar af hlaðinni undirstöðu af brúnni [3397-9] [57] Steðja-megin. Varmalækjar-megin er einn hlaðinn stólpi uppistandandi, hlaðinn grjóti með steypu á milli. Merkilegar minjar um brúarsmíði í lok 19 aldar.

[52] Eldra minjanúmer: BO-175:011.
[53] Örnefnaskrá Varmalækur.
[54] Örnefnaskrá Steðji.
[55] Örnefnaskrá Varmalækur.
[56] Örnefnaskrá Steðji.
[57] Eldra minjanúmer: BO-175:011.

Leið [3397-42] liggur frá brúnni [3397-9] og að austurenda túnsins. Í örnefnaskrá segir: „Beint inn úr Dalnum liggur svo Steðjalág. Dregur hún nafn af því, að hún liggur í átt til Steðja. Áður lágu reiðgötur eftir Steðjalág að eldri Flókubrú.“[58]

Mynd 8. Brúin [3397-9], myndin er tekin Varmalækjarmegin.

Strákavað [3397-10] heimild

„Nokkuð þar fyrir neðan er svo vað á ánni, sem heitir Strákavað. Þar er nú brúin á ánni“[59] segir í örnefnaskrá. Í svörum við spurningalista segir ennfremur: „Strákavað var illt yfirferðar, grýttur botn og áin ströng.“[60]

[58] Örnefnaskrá Varmalækur.
[59] Örnefnaskrá Varmalækur.
[60] Svör við spurningalista Örnefnastofnunar.

Laxagata [3397-12] heimild

„Neðst um Lágsnagann liggur svo Laxagatan“[61] segir í örnefnaskrá. „Sagt er, að lax, sem veiddur var í Flóku, sennilega með ádrætti, hafi verið fluttur heim að Bæ eftir Laxagötu“ [62] segir í svörum við spurningalista. Leiðin fannst ekki við skráningu, líklega er hún utan svæðis.

Þjóðvegur [3397-27] gata

Þjóðvegurinn lá á þessum stað, leiðinni var breytt um aldamótin seinustu og eru þetta leifar af gamla veginum. Ekki er um fornleifar að ræða.

Mynd 9. Vegur [3397-27].

[61] Örnefnaskrá Varmalækur.
[62] Svör við spurningalista Örnefnastofnunar.

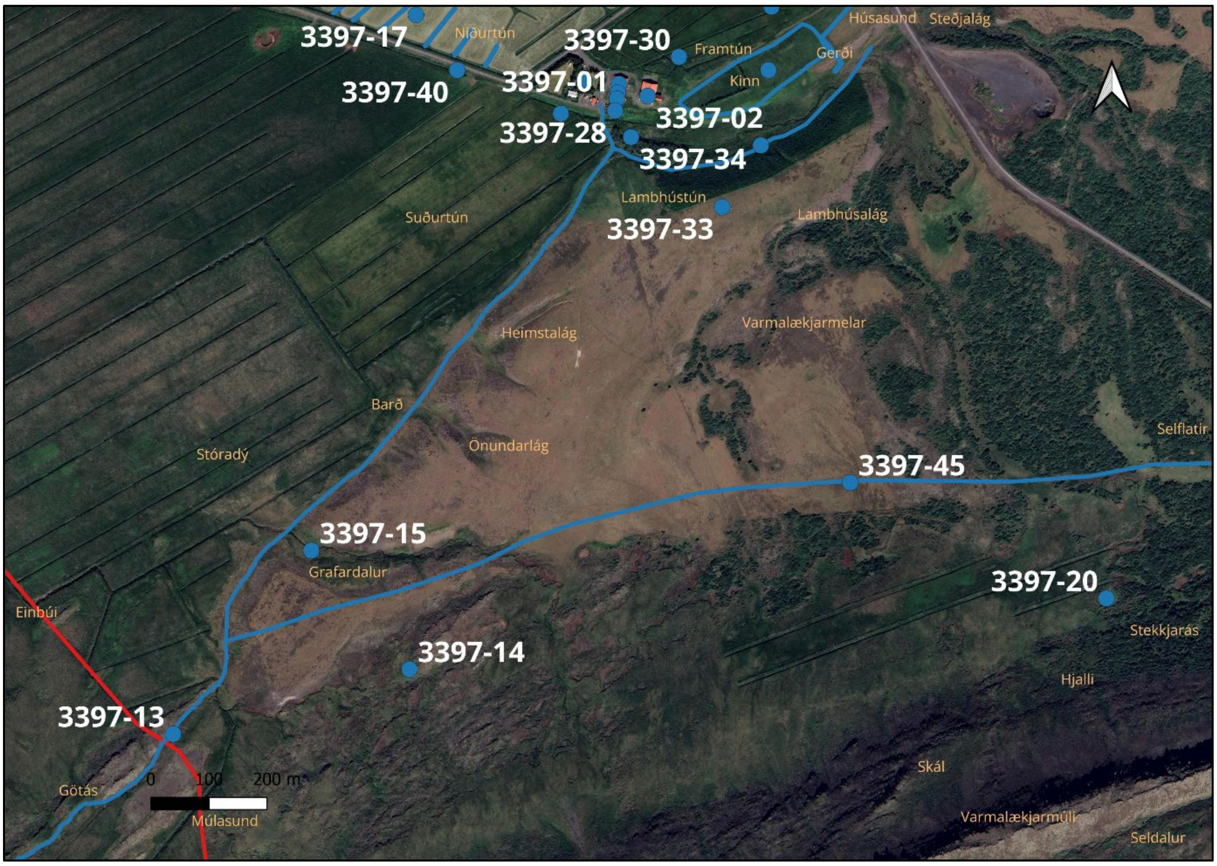

Kort 13. Minjar á suðvestanverðri jörðinni.

Götás – leið [3397-13] gata

„Þá er það Götás, sem fyrr er nefndur. Hann hefur nafn sitt af, að eftir honum lá aðalvegurinn áður fyrr, sá sami, sem lá um Hestháls. Ofan við Götás er mýrarsund, sem nefnt er Múlasund. Mikið af því er í Fossatúnslandi. Við norðurendann á Götás kemur Rauðilækurinn niður.“[63] Segir í örnefnaskrá.

Leiðin er sýnileg á a.m.k. 350 m kafla. Nær frá Rauðalæk og út fyrir landareignina til suðvesturs. Leiðin heldur svo áfram heim að bæjarhlaði Varmalæks.

[63] Örnefnaskrá Varmalækur.

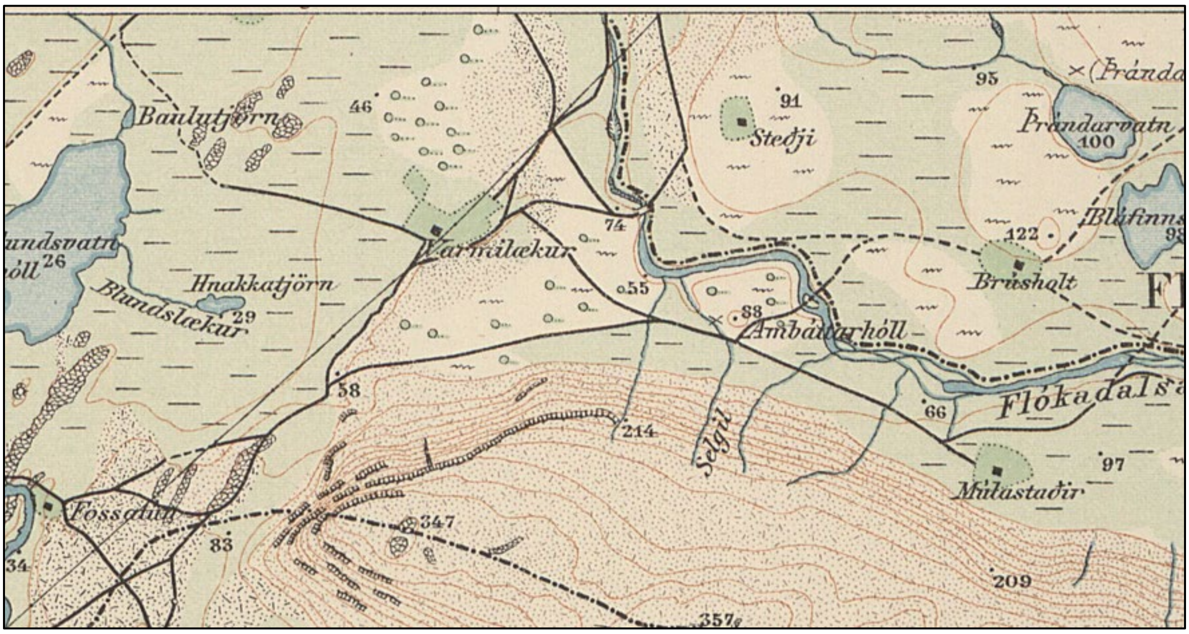

Kort 14. Vegir, götur og brýr á herforingaráðskorti frá 1911.

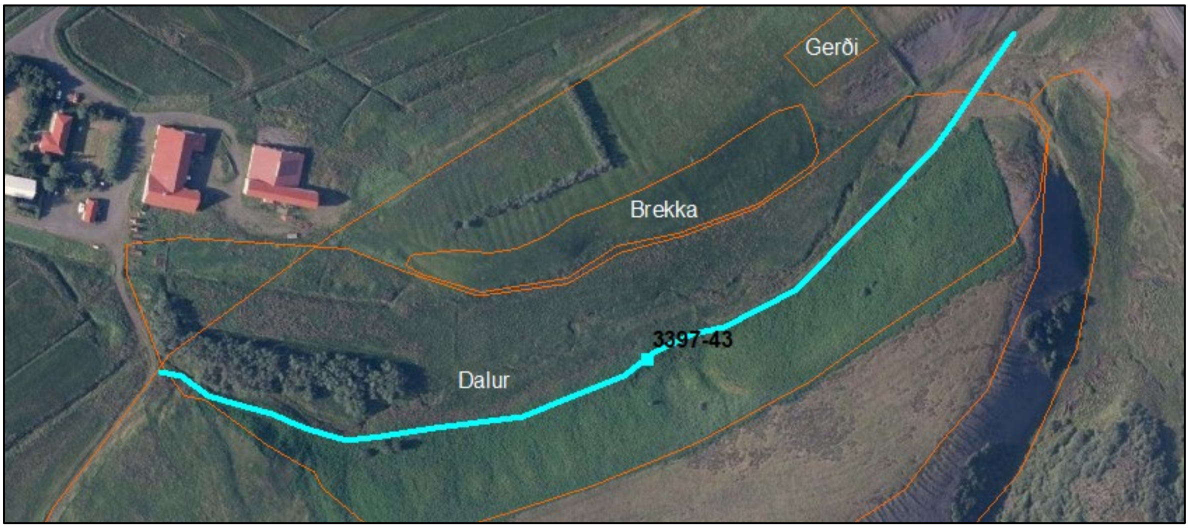

Kort 15. Leið sunnan við bæinn [3397-43].

Leið [3397-43] gata

Leiðin lá samkvæmt herforingaráðskorti frá 1911 sunnan við bæinn þar sem heitir Dalur.[64] Hún gekk frá leið [3397-13], hélt áfram sunnan við bæinn og til austurs, þar sem hún tengdist

[64] Herforingjaráðskort, 1911.

öðrum leiðum. Hún sést á vettvangi á nokkrum stöðum en kemur enn skýrar fram á loftmyndum.

Kort 16. Leið [3397-45].

Leið [3397-45] gata

Leið [3397-45] liggur frá Götás [3397-13] og að vegi [3397-24]. Leiðin sést á herforingjaráðskorti frá 1911.[65] Leiðin liggur ofan við Grafardal en neðan Stekkjarás og yfir Selflatir. Hún sést á vettvangi sum staðar en betur á loftmynd. Það má greina sum staðar reiðgötur þannig leiðin hefur verið notuð lengið.

Gamlistekkur [3397-14] tóft

Í örnefnaskrá segir: „Norðan undan Kárahjalla (svo), næstum því niður við jafnsléttu, heitir Gamlistekkur.“ [66] Í svörum við spurningalista segir : „Skammt ofan við Grafardal eru rústir, sem jafnan voru nefndar Gamlistekkur.“[67] Stekkurinn [3397-14] [68] er gróinn og sokkinn í landslagið. Stekkurinn er líklega úr torfi og grjóti, en erfitt er að sjá það sökum þess hve sokkinn hann er. Hann er með tvö hólf og er 15 x 7 m að stærð, og annað hólfið hefur líklega verið lambakró. Opið snýr í vestur.

[65] Herforingjaráðskort, 1911.
[66] Örnefnaskrá Varmalækur.
[67] Svör við spurningalista Örnefnastofnunar.
[68] Eldra minjanúmer: BO-175:013.

Mynd 10. Gamlistekkur [3397-14].

Mógrafir Grafardalur [3397-15] heimild

Í örnefnaskrá segir frá mógröfum [3397-15] [69]: „Rétt hjá Rauðalæk, beint niður af Gamlastekk, er syðst í melnum grasi vaxin dæld, sem heitir Grafardalur. Framan í melunum, niður að flóanum, eru tvær lágar, sem heita Dýjalágar“[70] Í svörum við spurningalista segir: „Ekki var gott mótak á Varmalæk, en nothæft þó. Aðallega á Húsasundi og í Grafardal. Sennilega hefur verið hætt að taka upp mó milli 1920 og 1930.“[71] Mógrafirnar eru ekki vel sýnilegar á vettvangi..

[69] Eldra minjanúmer: BO-175:023.
[70] Örnefnaskrá Varmalækur.
[71] Svör við spurningalista Örnefnastofnunar.

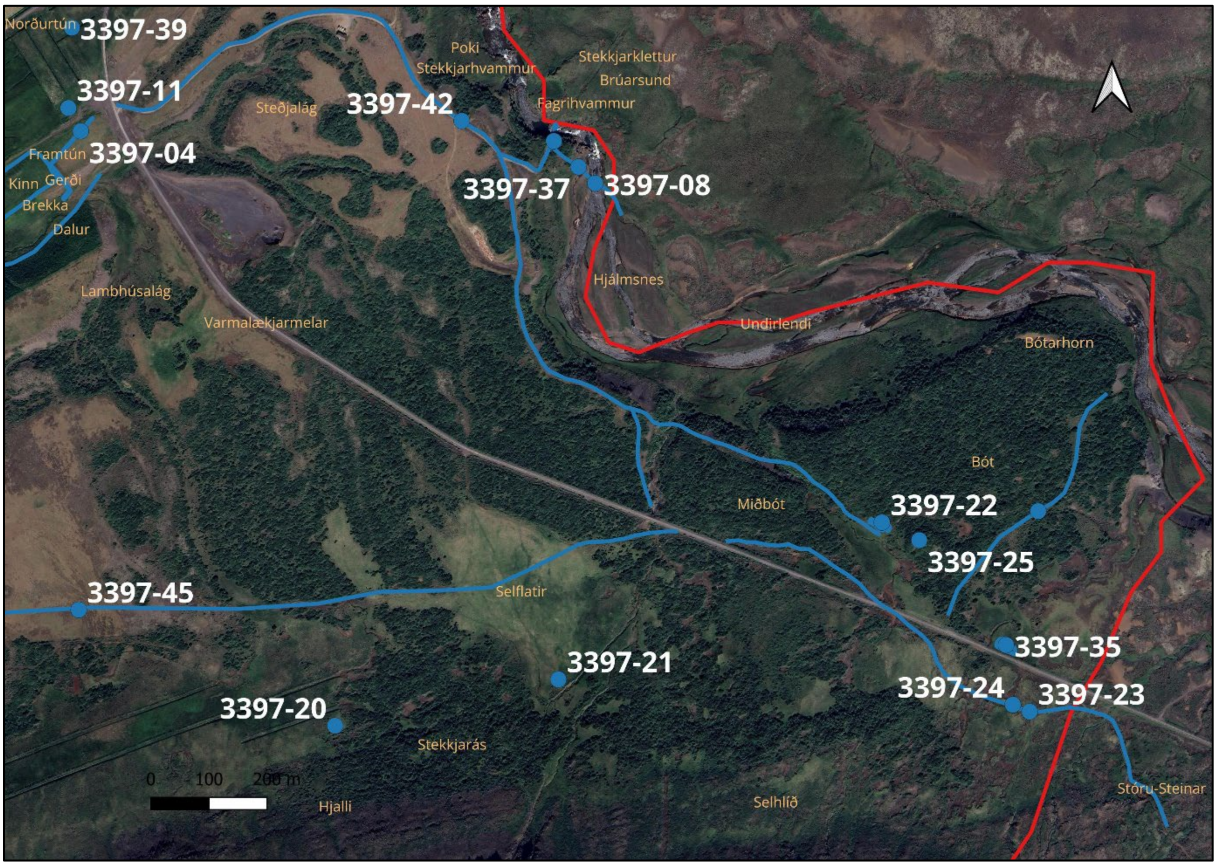

Kort 17. Minjar á suðaustanverðri jörðinni.

Stekkur [3397-20] tóft

Í örnefnaskrá segir: „Inn af Hádegisgili er grasi gróin hvilft, sem heitir Skál. Þar niður af er ás, sem heitir Stekkjarás. Hann er skógi vaxinn.“[72] Einnig segir: „Syðst í Stekkjarási eru rústir, sem ávallt voru nefndar Stekkur“[73] Í svörum við spurningalista segir „Vestan við Stekkjarás (82) voru rústir undir allháum kletti, venjulega kallaðar Stekkur“.[74]

Stekkurinn [3397-20] [75] er 15 x 8 m að stærð. Hann er með tveimur hólfum, byggður úr torfi og grjóti.Sennilega er annað hólfið lambakró. Hann er byggður upp við klett og er hann notaður sem einn veggur mannvirkisins.

[72] Örnefnaskrá Varmalækur.
[73] Örnefnaskrá Varmalækur.
[74] Svör við spurningalista Örnefnastofnunar.
[75] Eldra minjanúmer: BO-175:018.

Mynd 11. Stekkur [3379-20].

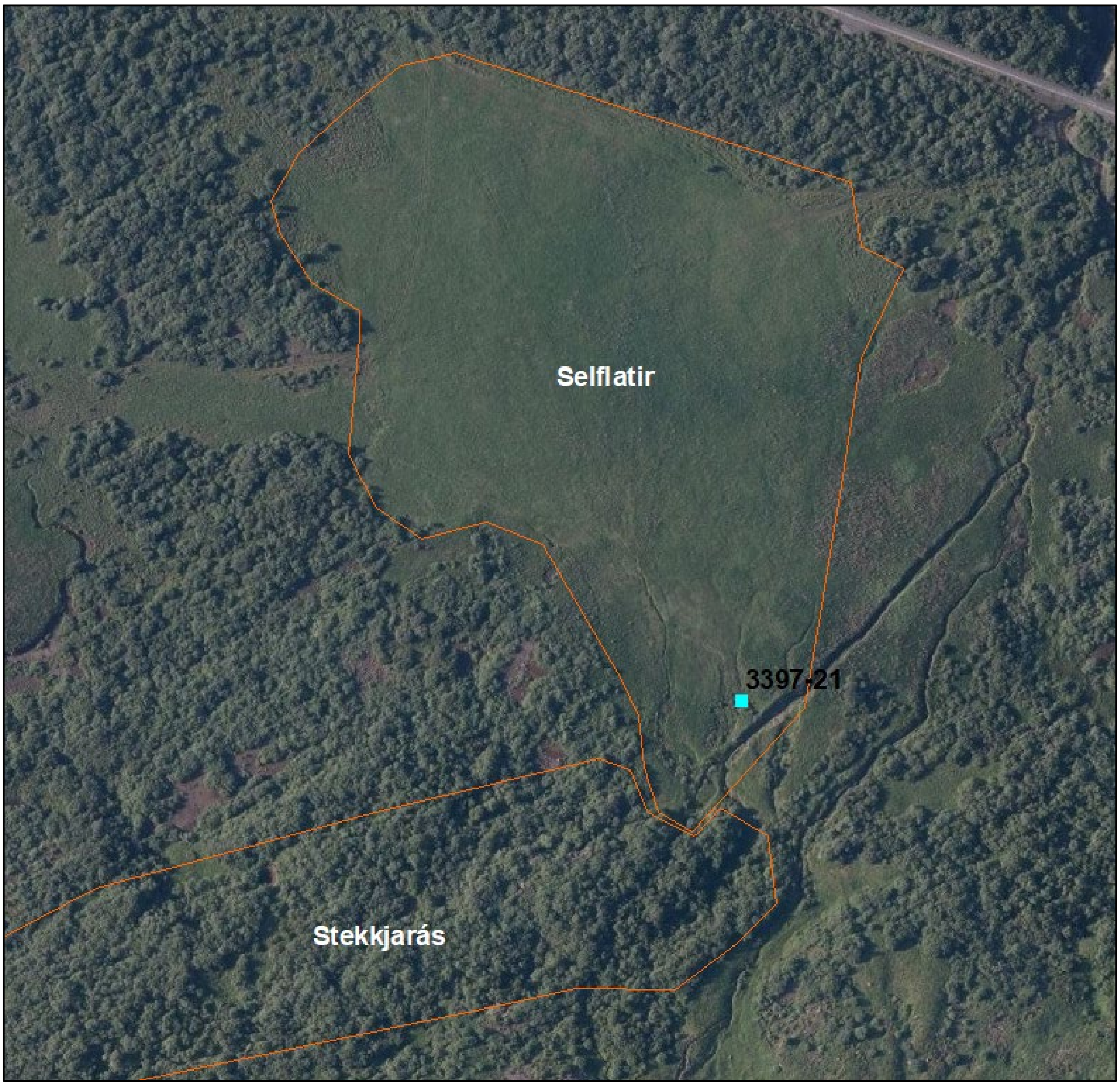

Kort 18. Selið hefur verið á flötinni neðst við Selsgilið.

Selflatir - sel[3397-21] heimild

Í örnefnaskrá segir frá tóftum [3397-21] [76]: „Innan við Stekkjarás kemur svo annað gil niður hlíðina. Það heitir Selgil. Þar sem það kemur upp, uppi á hálsi, heitir Seldalur, en þar sem það kemur niður á láglendið heita Selflatir. Innan við Selgilið heitir Selhlíð.“[77] Í svörum við

[76] Eldra minjanúmer: BO-175:019.
[77] Örnefnaskrá Varmalækur.

spurningalista segir: „Efst á Selflötum voru rústir, vafalaust leifar af seli. Meðan fært var frá, var setið yfir ám í svonefndum Nónflóa uppi á Varmalækjarmúla.“[78] Ekkert sést til þessa rústa í dag. Það er þó líklegt að þær leynist undir sverðinum í túninu, túnið sést ekki á herforingjaráðskortinu frá 1911 þannig túnið hefur verið gert eftir það.

Ambáttarhóll – Selhóll – sel/bær [3397-22] tóftir

Í örnefnaskrá segir: Þar í er hár, áberandi hóll, sem heitir Ambáttarhóll. Hét áður Selhóll. Það nafn mun þó ekki vera eldra en síðan Guðný Snorradóttir bjó þar og nefndi sig ambátt drottins. Hún var einsetukona, forn í háttum og skapi. Sést hafa vafurlogar við hólinn.[79]

Guðný þessi fæddist árið 1771 og dó árið 1852, hún flutti í Selhól árið 1834 kallaði bæinn Ambáttarhól. Hún var þarna ásamt tveimur hestum og nokkrum kindum. Ýmsar þjóðsögur voru sagðar um Guðnýju sem verða ekki tíundaðar hér.[80] Engar heimildir eru um að þarna hafi verið bær eftir hún bjó þarna.

Mynd 12. Drónamynd af tóftunum við Ambáttarhól, mynd tekin til vesturs.

[78] Svör við spurningalista Örnefnastofnunar.
[79] Örnefnaskrá Varmalækur.
[80] Sjá nánar í Þjóðþættir 5124/1981- á Sarpi ; Konan í Ambáttarhól

Vestan við Ambáttarhólinn eru tóftir [3397-22], 37 x 12 m að stærð. Um er að ræða fjögur sambyggð rými, að því er virðist. Vestasta rýmið er opið til vesturs og hefur væntanlega verið fjárhús. Hin rýmin eru ógreinilegri en hafa sennilega verið íverurými. Líklega var inngangur frá norðri inn í miðhúsið. Ekki er útilokað að önnur tóft sé sunnan við sýnilegu tóftirnar. Einnig má gera ráð fyrir að eldri minjar leynist undir sýnilegum tóftum. Samkvæmt heimildum eru minjarnar a.m.k. eldri en frá árinu 1850.

Birkiskógur vex alveg upp að minjunum og gæti í náinni framtíð vaxið yfir þær. Því væri æskilegt að grisja í kringum þær

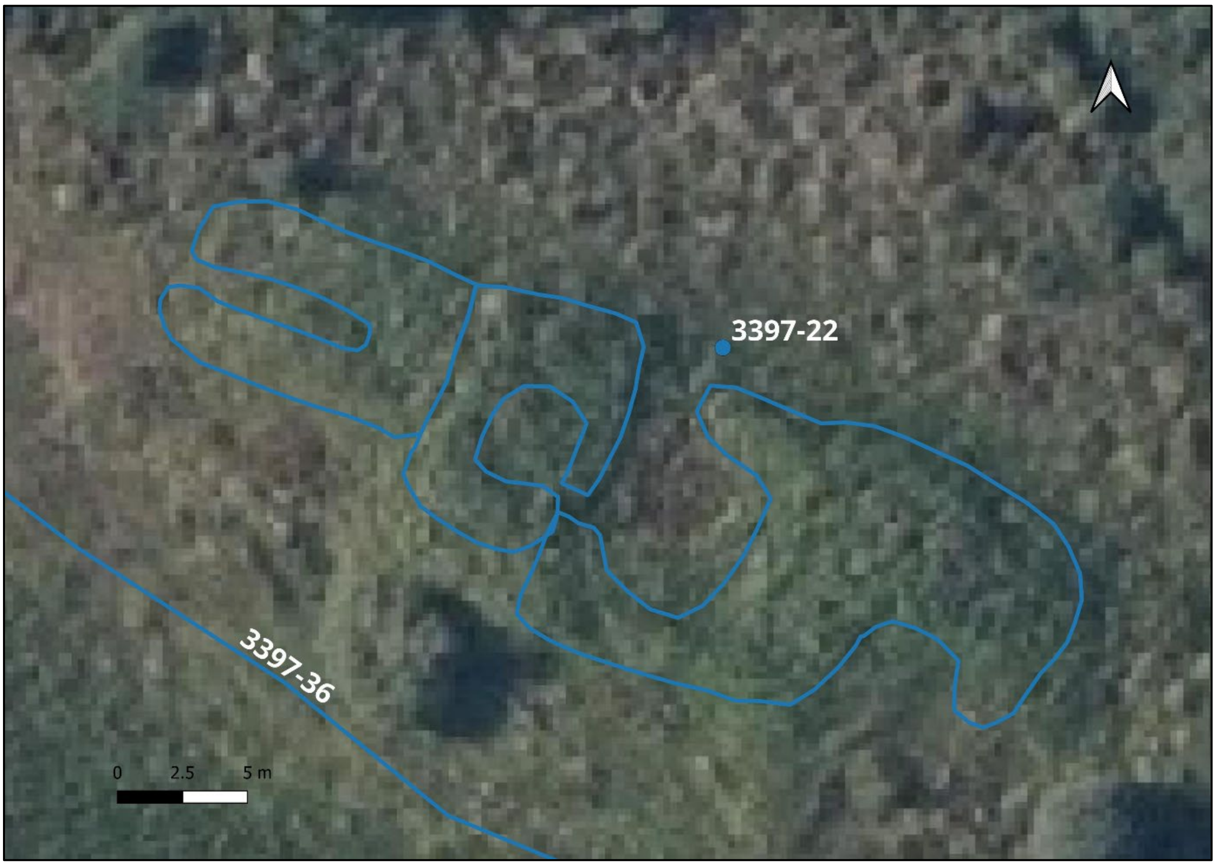

Mynd 13. Uppmæling á tóftunum [3397-22] við Ambáttarhól.

Varða [3397-25] samgöngubót/selsvarða/eyktarmark

Upp á Ambáttarhól er lítið vörðubrot. Varðan virkar gömul, en hlutverk hennar er óljós, mögulega er þetta selsvarða eða eyktarmark. Varðan er um 0,4 m að hæð og 0,5 breidd.

Mynd 14. Varða [3397-25] er uppi á Ambáttarhól.

Leið [3397-36] gata

Frá tóftunum á Ambáttarhól liggur leið [3397-36] til norðausturs sem sameinast leið [3397-42] og þaðan í átt að bænum annars vegar og yfir ánna hins vegar.

Hlið og vegur [3397-23/24] steypa og gata

Austast á landareigninni er hlið [3397-23], tveir steyptir staurar, annar þeirra hruninn en hinn uppistandandi. Í gegnum hliðið er vegur [3397-24] sem gengur 900 m metra inn í landareignina. Þetta eru leifar af götunni í átt að Múlastöðum.[81]

[81] Sigurður Jakobsson, munnleg heimild.

Mynd 15. Annar hliðarstaurinn [3397-23] er uppistandandi en hinn hruninn. Vegurinn [3397-24] liggur á milli þeirra.

Leið [3397-44] leið

Leið [3397-44] liggur frá vegi [3397-24] í gegnum skóginn í Bót, framhjá Ambáttarhól og að ánni.

Mógrafir [3397-35] niðurgröftur

Mógrafir eða torfrista um 20 x 25 metrar að stærð eru norðan við Flókadalsveginn. Mógrafirnar eru ekki mjög greinilegar á vettvangi en greina má þær á loftmynd.

Kort 19. Mógrafir [3397-35]

Lambhúslág [3397-33] [82] heimild

Í örnefnaskrá segir: „Dalur. Hann liggur inn í melana sunnan við bæinn. Eftir honum kemur svo lækurinn, Varmilækur. Út úr þessum dal liggja svo álmur – syðst er Lambhúslág, er bak við melana, liggur út úr Dalnum rétt hjá bænum og er svo samhliða Dalnum – aðskildar af smámelhrygg.“[83] Engar fornleifar sjást á svæðinu og er staðsetning á korti áætluð. Einnig er mögulegt að örnefnið tengist hinu Lambhúsörnefninu [3397-5] og um sömu minjar sé um að ræða.

[82] Eldra minjanúmer: BO-175:014.
[83] Örnefnaskrá Varmalækur.

Kort 20. Garðlög - gerði [3397-41].

Garðlag [3397-41] óþekkt notkun

Garðlög [3397-41] er við Blundsvatn og er að hluta til inn á landi Fossatúns. Garðlögin sáust ekki á vettvangi, en sjást vel á loftmyndum. Hlutverk garðanna er óþekkt.

Samantekt og niðurstöður

Samtals voru skráðar 45 minjar, þar af eru 16 sýnilegar á vettvangi, en hinar hafa horfið og sjást ekki lengur. Flestar minjarnar innan skógræktarsvæðisins eru að minnsta kosti 100 ára gamlar og flokkast því sem fornleifar. Þjóðvegur [3397-27] er yngri en 100 ára og telst því ekki til fornleifa.

Við skráninguna voru einnig skráðar leiðir, vöð og nytjastaðir sem hafa lítið minjagildi, að undanskildri brúnni [3397-9] við Brúarfoss, sem er sérstaklega vel varðveitt rétt utan við skráningarsvæðið. Í flestum tilvikum ættu uppmælingar að vera fullnægjandi, en það er þó Minjastofnun Íslands sem setur skilyrði varðandi varðveislu og umgengni.

Minjar sem sérstaklega þarf að taka tillit til:

- Varmalækur er forn jörð, og ekki ólíklegt að þar hafi verið búið frá landnámi. Á bæjarstæðinu hefur mikið verið byggt, og engar eldri minjar eru sýnilegar. Hins vegar gæti bæjarhóllinn verið stærri, sérstaklega til norðurs og austurs, þar sem kirkja og kirkjugarður áttu að hafa staðið. Því er mögulegt að minjar leynist undir yfirborðinu. Mælt er með að forðast rask eða plöntun nærri þessum svæðum.

- Á Bót og vestan við Ambáttarhól eru fornar tóftir [3397-22] af býli og sennilega seli. Þar þarf að grisja gróður, en birkiskógur vex upp að tóftunum, og alls ekki ætti að planta nærri þeim. Minjarnar eru að minnsta kosti eldri en frá 1850, og undir þeim gætu leynst enn eldri minjar. Rétt hjá er einnig varða sem virðist vera gömul.

- Á Selflötum [3397-21] þarf að fara með varúð, sérstaklega á efsta hluta svæðisins, þar sem áður voru rústir sem nú sjást ekki lengur. Hugsanlegt er að selið leynist enn undir yfirborðinu.

- Stekkurinn [3397-20] og Gamlistekkur [3397-14] hafa mikið minjagildi, þar sem þeir eru meðal fárra minja sem minna á gamla búskaparhætti.

Friðhelgað svæði í kringum friðaðar fornleifar er samkvæmt 22 gr. laga um menningarminjar skal vera 15 metrar nema annað sé ákveðið.[84] Samkvæmt þeim skal ekki gróðursetja nær en sem því nemur. Athygli er vakin á því að skógrækt getur dreift úr sér sem getur haft áhrif á minjarnar seinna meir. Í einu tilfelli er nú þegar mikið af birkiskóg í kringum minjar [3397-22] og er lagt til að grisjað verði þar.

[84] Lög um menningarminjar, 2012.

Ekki er lagt hættumat á þær minjar sem eingöngu er heimild fyrir þar sem staðsetning þeirra er ekki alltaf fullkomlega ljós og ekki vitað hve mikið af þeim eru ennþá í jörðu.

Ekki er víst að allar minjar á svæðinu sjáist á yfirborðinu eða hafi verið skráðar. Ef áður óþekktar fornleifar koma í ljós á framkvæmdasvæðinu ber að stöðva framkvæmdir, varast frekara rask og tilkynna þegar í stað um fundinn til Minjastofnunar Íslands, sbr. 38. gr. mml. Minjastofnun Íslands metur eðli þeirra og umfang og hvort rannsókna sé þörf áður en framkvæmdir halda áfram.[85]

Er því beint til framkvæmdaraðila að reyna að sneiða hjá fornleifum og komast hjá því að raska þeim í lengstu lög. Í 21. gr. mml. segir um verndun fornleifa, að „jafnt þeim sem eru friðlýstar sem þjóðminjar og þeim sem njóta friðunar í krafti aldurs, [megi] enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaraðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands.“ [86]

[85] Lög um menningarminjar, 2012.
[86] Lög um menningarminjar, 2012.

Heimildir

Eggert Ólafsson og Bjarni Pálsson (1981) *Ferðabók Eggert Ólafssonar og Bjarna Pálssonar: Um ferðir þeirra á Íslandi árin 1752-1757*. Reykjavík: Örn og Örlygur.

Elín Ósk Hreiðarsdóttir og Orri Vésteinsson (2001) *Fornleifaskráning í Borgarfirði norðan Skarðsheiðar III: Bær í Bæjarsveri og Kleppjárnsreykir í Reykholtsdal*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.

Herforningaráðskort (1911).

Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns (IV). (1925 og 1927). Kaupmannahöfn: Hið íslenska fræðafjelag í Kaupmannahöfn.

Johnsen, J. (1847). *Jarðatal á Íslandi, með brauðalýsingum, fólkstölu í hreppum og prestaköllum, ágripi úr búnaðartöflum 1835-1845, og skýrslum um sölu þjóðjarða í landinu*. Kaupmannahöfn.

Konan í Amáttarhól. Birtist í Fálkinn 34. Árgangur, 46. Tölublað 22.11.1961, bls. 14-15 og 34

Ljósmynd – Varmalækur (1914) Ljósmyndari: Ingimundur Ásgeirsson eða Ingibjörg Guðmundsdóttir. Mynd sótt af: https://sarpur.is/Adfang.aspx?AdfangID=1691169

Ljósmynd – Varmalækur (u.þ.b. 1940). Ljósmyndari: Bjarni Árnason frá Brennistöðum.

Lög um menningarminjar. Nr. 80, 29. júní 2012.

Mýra- og Borgarfjarðarsýslur: Sýslu- og sóknarlýsingar Hins íslenska bókmenntafélags. Reykjavík: Sögufélag Örnefnastofnun Íslands.

Túnakort – Varmalækur (1917-1920)

W. G. Collingwood (1899) Varmalækur – Málverk. Birtist í*: W. G. Collingwood og Jón Stefánsson (1899). A pilgrimage to the saga-steads of Iceland.* Ulverston: W. Holmes.

Þjóðþættir 5124/1981-2. Sótt af: https://sarpur.is/Adfang.aspx?AdfangID=543342

Árnastofnun – Örnefnasafn

Örnefnaskrá Steðj. Ívar Björnsson skráði.

Örnefnaskrá Varmalækur. Ari Gíslason skráði.

Örnefnaskrá Varmalækur. Jakob Jónsson endurskráði.

Örnefnaskrá Varmalækjar. Svör við spurningalista.

Viðaukar

Fornleifaskrá

Kort

Nr.	3397-01	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	BO-175:001	Jarðatalsnr.	175
Svæði	bæjarstæði	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	heimild	Hlutverk	býli	Flokkur	búsetuminjar		
Sérheiti	Varmalækur	Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	sést ekki	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök	vegna ábúðar		
Hætta tilefni		Efni		Aldur frá	900	Aldur til	1950
Leid		Horfin	já	Horfin ástæða	vegna byggingar		
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	Loftmynd	Túnakort	Túnakort 1917-1920	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458667,8319	Isnet N	379194,4	Heimildir			
Minjagildi	ekki metið	Umhverfi	byggð – mannvirki				
Ljósmyndari	SN	Mótvægisaðgerðir					

Túnakortið sýnir íbúðarhús [3397-1] úr timbri sem byggt var 1904 og talið er að eldri torfbær hafi staðið sunnan við það á brekkubrún. Timburhúsið var rifið árið 1950. Á ljósmynd frá 1914 sést tvílyft timburhús með átta gluggum á suðurhlið og þremur á vesturhlið. Tengibygging er á milli hússins og pakkhúss [3397-19] og er inngangur í húsið í henni. Eldri torfbær sést á málverki sem W.G. Collingwood málið árið 1897 þegar hann var á ferðalagi um landið.

Þar sem bæirnir stóðu er nú syðsti hluti útihúsasamstæðu þar sem nú er hlaða.

Nr.	3397-02	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	BO-175:008	Jarðatalsnr.	175
Svæði	bæjarstæði	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	heimild	Hlutverk	kirkja - kirkjugarður	Flokkur	trúalegar minjar		
Sérheiti		Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	sést ekki	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök	vegna ábúðar		
Hætta tilefni		Efni	ekki vitað	Aldur frá	1000	Aldur til	1700
Leid		Horfin	já	Horfin ástæða	vegna byggingar		
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	Loftmynd	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458672,473	Isnet N	379247,005	Heimildir	Sigurður Jakobsson		
Minjagildi	ekki metið	Umhverfi	byggð – mannvirki				
Ljósmyndari	SN	Mótvægisaðgerðir					

Samkvæmt Sigurði Jakobssyni ábúanda á Varmalæk fundust mannabein þegar að fjárhúshlaðan var byggð um 1959-60. Kristján Eldjárn sem þá var þjóðminjavörður var kallaður til og áleit hann að þetta væru bein úr kirkjugarði, beinin voru jörðuð aftur.

Kirkja [3397-2] var þarna á miðöldum. Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns sem voru þarna árið 1707, er sagt að 30 árum áður hafi kirkjan enn staðið en var fallin þegar þeir voru þarna. Leifar af kirkjunni og kirkjugarðinum gætu verið austan við húsin ekki er ljóst hvað fór undir fjárhúshlöðuna.

Nr.	3397-03	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	BO-175:015	Jarðatalsnr.	175
Svæði	Norðurtún	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	heimild	Hlutverk	hesthús	Flokkur	búsetuminjar		
Sérheiti	Gesttóftahóll	Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	sést ekki	Hættumat	mikið hætta	Hættuorsök			
Hætta tilefni		Efni		Aldur frá	1750	Aldur til	1900
Leid		Horfin	já	Horfin ástæða	slettað yfir		
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	Loftmynd	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	459129,0169	Isnet N	379095,908	Heimildir	Sigurður Jakobsson Örnefnaskrá Varmalækur		
Minjagildi	ekki metið	Umhverfi	garðlönd og tún				
Ljósmyndari		Mótvægisaðgerðir					

„Nyrzt á túni er hóll, sem nefndur er Gesttóftahóll [3397-3]. Þar voru tættur eftir hesthús Gests á Varmalæk.“ Svo segir í örnefnaskrá.
Engar fornleifar sjást á þessu svæði í dag, aðeins hólar. Samkvæmt heimildamanni er búið að slétta svæðið, það var gert fyrir hans tíð. Hinsvegar man hann eftir því að þegar túnið var endurræktað „ skrallaði” tætarinn reglulega á einhverri fyrirstöðu rétt undir yfirborði. Hann telur að þar hafi verið gamlar grjóthleðslur.

Nr.	3397-04	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	BO-175:016	Jarðatalsnr.	175
Svæði	Framtún	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	garðlag	Hlutverk	túngarður	Flokkur	búsetuminjar		
Sérheiti	Gerði	Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	vel greinanlegar	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök			
Hætta tilefni	vegna skógræktar	Efni	torf og grjót	Aldur frá	1500	Aldur til	1900
Leid		Horfin	að hluta	Horfin ástæða	Sléttað yfir		
Lengd	185 m	Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá	0,3 m	Veggjahæð til	0,5 m	Breidd veggjar	0,4 m		
Mæling	uppmæling	Túnakort	Túnakort 1917-1920	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458802,3709	Isnet N	379587,395	Heimildir	Collingwood Örnefnaskrá Varmalækur		
Minjagildi	mikið	Umhverfi	garðlönd og tún				
Ljósmyndari	SN	Mótvægisaðgerðir					

„Á hátúninu norðaustan af Brekkunni heitir Gerði " segir í örnefnaskrá. Þarna eru leifar af túngarði [3397-4]. Á túnakortinu er túnið girt með bæði girðingu og garði. Á málverkinu eftir Collingwood sést hluti garðsins. Um 185 metrar eru enn sýnilegir af garðinum við austurenda túnsins. Garðurinn er hlaðinn úr torfi og grjóti að því er virðist. Hann er um 1 m að breidd.

Nr. 3397-05 | Bæjarnafn Varmalækur | Gömul nr. BO-175:017 | Jarðatalsnr. 175

Svæði Suðurtún | Sveitafélag Borgarbyggð | Dagur 17.02.25 | Skráning HJH, SN, RT

Tegund heimild | Hlutverk fjárhús | Flokkur búsetuminjar

Sérheiti | Verndun friðað | Verkefni Fornleifaskráning v/skógræktar

Ástand sést ekki | Hættumat | Hættuorsök

Hætta tilefni | Efni | Aldur frá 1750 | Aldur til 1900

Leid | Horfin já | Horfin ástæða sléttað yfir

Lengd | Breidd | Hæð | Hleðslu umferð

Veggjahæð frá | Veggjahæð til | Breidd veggjar

Mæling Túnakort | Túnakort Túnakort 1917-1920 | Verkefna nr MÍ 3397

Isnet E 458642,3659 | Isnet N 379097,800 | Heimildir Örnefnaskrá Varmalækur

Minjagildi ekki metið | Umhverfi garðlönd og tún

Ljósmyndari | Mótvægisaðgerðir

Sunnan við lækinn er tún, sem heitir Lambhústún og þar hafa vafalaust staðið lambhús [3397-5] , og vitað er, að þar voru ær mjaltaðar í kvíum. Á túnakorti er merkt inn hús á þessu svæði. Ekkert sést til minjanna í dag.

Nr.	3397-06	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði	Flóð	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	heimild	Hlutverk	torftökusvæði	Flokkur	efnistaka og nýting		
Sérheiti		Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	sést ekki	Hættumat		Hættuorsök			
Hætta tilefni	vegna skógræktar	Efni		Aldur frá	1500	Aldur til	1900
Leid		Horfin	já	Horfin ástæða	ekki vitað		
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458681,722	Isnet N	377370,304	Heimildir	Örnefnaskrá Varmalækur		
Minjagildi	lítið	Umhverfi	gras- og mólendi				
Ljósmyndari	Loftmyndir ehf.	Mótvægisaðgerðir	Engar				

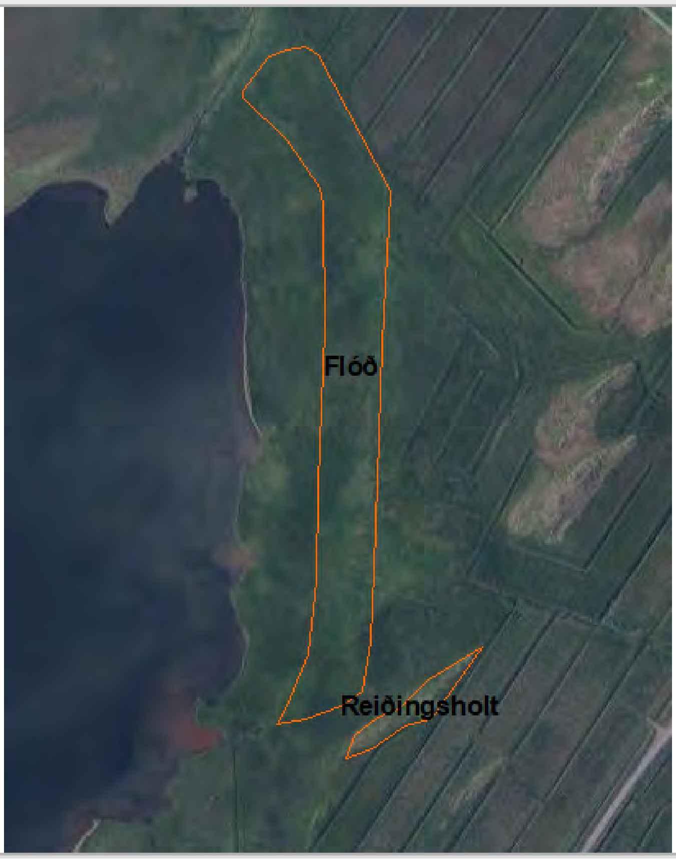

„Góð reiðingsrista var í Flóðum niður af Reiðingsholti“ segir í svörum við spurningalista örnefnaskrár. Mjög þýft er á svæðinu og erfitt að greina ristur eða niðurgröft á svæðinu.

Nr.	3397-07	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði		Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	Heimild	Hlutverk	þurrksvæði	Flokkur	efnistaka og nýting		
Sérheiti	Reiðingsholt	Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	sést ekki	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök			
Hætta tilefni		Efni		Aldur frá	1750	Aldur til	1900
Leid		Horfin	já	Horfin ástæða	Ekki vitað		
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458648,420	Isnet N	377469,45	Heimildir			
Minjagildi	ekki metið	Umhverfi	klettar/klappir				
Ljósmyndari	HJH	Mótvægisaðgerðir					

Í örnefnaskrá segir: „Upp af Flóðunum eru tvö lág holt. Heitir það syðra Reiðingsholt.“ Í svörum við spurningalista segir: „ Góð reiðingsrista var í Flóðum niður af Reiðingsholti. Var torfið þurrkað á Reiðingsholti. Góð torfrista var víðar í landi Varmalækjar.“ Engin spor eru eftir að torf hefur verið þurrkað á svæðinu.

Nr.	3397-08	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	BO-175:011	Jarðatalsnr.	175
Svæði	Flókadalsá	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	heimild	Hlutverk	vað	Flokkur	samgönguminjar		
Sérheiti	Hjálmsvað	Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	ekki manngert	Hættumat	engin hætta	Hættuorsök			
Hætta tilefni		Efni		Aldur frá	1500	Aldur til	1900
Leid		Horfin	nei	Horfin ástæða			
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	Loftmynd	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458741,4440	Isnet N	380485,08	Heimildir	Örnefnaskrá Varmalækur Örnefnaskrá Steðji		
Minjagildi	ekki metið	Umhverfi	árbakki				
Ljósmyndari	Loftmynd	Mótvægisaðgerðir					

Í örnefnaskrá Varmalækjar segir: „Fyrir ofan gljúfrin eru eyrar upp á merki, sem nefndar eru Undirlendi. Neðst á því er foss, sem heitir Hjálmsfoss, er talinn draga nafn af manni, er hafi farið þar í ána, en Hjálmsvað [3397-8] er rétt ofan við fossinn.“
Í örnefnaskrá Steðja segir: „Vestur af nesinu er efsti fossinn í ánni á þessum slóðum, og heitir hann Hjálmsfoss. Ofan við hann er Hjálmsvað á ánni, og undir fossinum er hylur, sem heitir Hjálmshylur. Allt á þetta að vera kennt við einhvern Hjálm, sem fór í ána, en vaðið var rétt á fossbrúninni.“

Nr.	3397-09	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	BO-175:012	Jarðatalsnr.	175
Svæði	Flókadalsá	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	hleðsla	Hlutverk	brú	Flokkur	samgönguminjar		
Sérheiti	Brúarfoss	Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	vel greinanlegar	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök	Hrun/skógur		
Hætta tilefni	skógrækt	Efni	grjót	Aldur frá	1894	Aldur til	1934
Leid	Brú á Brúarfoss	Horfin	að hluta	Horfin ástæða	ekki vitað		
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458822,413	Isnet N	380414,337	Heimildir	Örnefnaskrá Varmalækur Örnefnaskrá Steðji		
Minjagildi	mikið	Umhverfi	árbakki				
Ljósmyndari	HJH	Mótvægisaðgerðir	Grisja birkiskóg				

„Þar neðar er svo lítill foss, nefndur Brúarfoss, dregur nafn af, að þar var sett brú á ána og notuð um hríð." Segir í örnefnaskrá Varmalækjar. Í örnefnaskrá Steðja er sagt betur frá brúnni: „Á gljúfrinu, spölkorn fyrir neðan Hjálmsfoss, var byggð trébrú yfir ána árið 1894 og lagður vegur að henni yfir mýrarsund, sem þar er fyrir austan, og var eftir það kallað Brúarsund, ef til vill af brúnni á ánni, en líklega frekar af veginum yfir sundið, brú þá í merkingunni vegarspotti yfir mýrarsund. Annars þræddi hestavegurinn mela upp að Steðjanum og austur með honum ofan við mýrarsundin og austur hjá Hestakletti yfir mýrarsund norðan klettsins á Skeiðmel í Brúsholtslandi. Þessi brú á Flóku var rifin vorið 1934, þegar ný brú hafði verið byggð á Strákavaði haustið 1933, en stöplarnir að henni sjást enn, svo og vegurinn (brúin) yfir sundið." Í dag eru leifar af hlaðinni undirstöðu af brúnni [3397-9] Steðja-megin. Varmalækjar-megin er einn hlaðinn stólpi uppistandandi, hlaðinn grjóti með steypu á milli. Merkilegar minjar um brúarsmíði í lok 19 aldar.

Nr.	3397-10	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði	Flókadalsá	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	heimild	Hlutverk	vað	Flokkur	samgönguminjar		
Sérheiti	Strákavað	Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	ekki manngert	Hættumat	engin hætta	Hættuorsök			
Hætta tilefni		Efni		Aldur frá	1500	Aldur til	1900
Leid		Horfin	nei	Horfin ástæða			
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	459788,3539	Isnet N	380356,32	Heimildir	Örnefnaskrá Varmalækur		
Minjagildi	ekki metið	Umhverfi	árbakki				
Ljósmyndari		Mótvægisaðgerðir					

„Nokkuð þar fyrir neðan er svo vað á ánni, sem heitir Strákavað. Þar er nú brúin á ánni" segir í örnefnaskrá. Í svörum við spurningalista segir ennfremur: „Strákavað var illt yfirferðar, grýttur botn og áin ströng."

Nr.	3397-11	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði	Húsasund	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	heimild	Hlutverk	fjárhús	Flokkur	búsetuminjar		
Sérheiti		Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	sést ekki	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök			
Hætta tilefni	vegna skógræktar	Efni		Aldur frá	1800	Aldur til	1930
Leid		Horfin	já	Horfin ástæða	sléttað yfir		
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	Túnakort	Túnakort	Túnakort 1917-1920	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458871,121	Isnet N	379577,83	Heimildir	Örnefnaskrá Varmalækur Sigurður Jakobsson		
Minjagildi	ekki metið	Umhverfi	garðlönd og tún				
Ljósmyndari	HJH	Mótvægisaðgerðir					

Á túnakorti er teiknað inn hús við enda túnsins. Samkvæmt heimildamanni stóðu fjárhús á þessum stað, en ekkert sést til fornleifa í dag, búið að slétta svæðið.

Nr.	3397-12	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði		Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	Heimild	Hlutverk	leið	Flokkur	samgönguminjar		
Sérheiti	Laxagata	Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	sést ekki	Hættumat		Hættuorsök			
Hætta tilefni		Efni		Aldur frá	1750	Aldur til	1900
Leid		Horfin	Já	Horfin ástæða			
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling		Túnakort	Nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E		Isnet N		Heimildir	Örnefnaskrá Varmalækur		
Minjagildi		Umhverfi	kjarr- og skóglendi				
Ljósmyndari		Mótvægisaðgerðir					

„Neðst um Lágsnagann liggur svo Laxagatan“ segir í örnefnaskrá. „Sagt er, að lax, sem veiddur var í Flóku, sennilega með ádrætti, hafi verið fluttur heim að Bæ eftir Laxagötu“ segir í svörum við spurningalista. Leiðin fannst ekki við skráningu, líklega er hún utan svæðis.

Nr.	3397-13	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði		Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	gata	Hlutverk	leið	Flokkur	Samgönguminjar		
Sérheiti		Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	greinanlegar	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök			
Hætta tilefni	vegna skógræktar	Efni		Aldur frá	1750	Aldur til	1900
Leid		Horfin	Nei	Horfin ástæða			
Lengd	350 m	Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	Uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	457749,1060	Isnet N	378546,094	Heimildir	Örefnaskrá Varmalækur		
Minjagildi	nokkurt	Umhverfi	gras- og mólendi				
Ljósmyndari		Mótvægisaðgerðir					

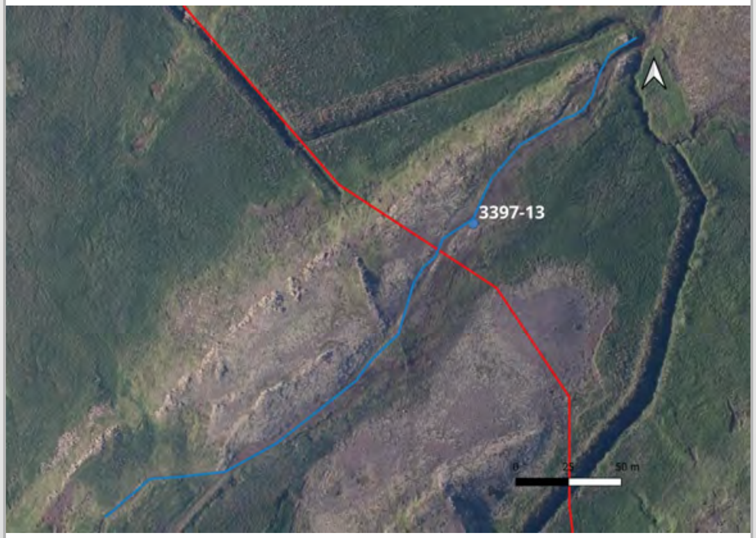

Þá er það Götás, sem fyrr er nefndur. Hann hefur nafn sitt af, að eftir honum lá aðalvegurinn áður fyrr, sá sami, sem lá um Hesthháls. Ofan við Götás er mýrarsund, sem nefnt er Múlasund. Mikið af því er í Fossatúnslandi. Við norðurendann á Götás kemur Rauðilækurinn niður.“ Segir í örnefnaskrá.

Leiðin er sýnileg á a.m.k. 350 m kafla. Nær frá Rauðalæk og út fyrir landareignina til suðvesturs. Leiðin heldur svo áfram heim að bæjarhlaði Varmalæks.

Nr.	3397-14	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	BO-175:013	Jarðatalsnr.	175
Svæði		Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	tóft	Hlutverk	stekkur	Flokkur	búsetuminjar		
Sérheiti	Gamlistekkur	Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	greinanlegar	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök			
Hætta tilefni	vegna skógræktar	Efni	torf og grjót	Aldur frá	800	Aldur til	1900
Leid		Horfin	nei	Horfin ástæða			
Lengd	15	Breidd	7 m	Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá	0,3 m	Veggjahæð til	0,8 m	Breidd veggjar	0,5 m		
Mæling	uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	457683,33	Isnet N	378837,075	Heimildir			
Minjagildi	mikið	Umhverfi	gras- og mólendi				
Ljósmyndari	SN	Mótvægisaðgerðir					

Í örnefnaskrá segir: „Norðan undan Kárahjalla (svo), næstum því niður við jafnsléttu, heitir Gamlistekkur. " Í svörum við spurningalista segir : „Skammt ofan við Grafardal eru rústir, sem jafnan voru nefndar Gamlistekkur." Stekkurinn [3397-14] er gróinn og sokkinn í landslagið. Stekkurinn er líklega úr torfi og grjóti, en erfitt er að sjá það sökum þess hve sokkinn hann er. Hann er með tvö hólf og er 15 x 7 m að stærð, og annað hólfið hefur líklega verið lambakró. Opið snýr í vestur.

Nr. 3397-15
Bæjarnafn Varmalækur
Gömul nr. BO-175:023
Jarðatalsnr. 175
Svæði Grafardalur
Sveitafélag Borgarbyggð
Dagur 17.02.25
Skráning HJH, SN, RT
Tegund heimild
Hlutverk mógrafir
Flokkur efnistaka og nýting
Sérheiti Grafardalur
Verndun friðað
Verkefni Fornleifaskráning v/skógræktar

Ástand illgreinanlegar
Hættumat mikil hætta
Hættuorsök
Hætta tilefni vegna skógræktar
Efni
Aldur frá 1500
Aldur til 1900
Leid
Horfin að hluta
Horfin ástæða
Lengd
Breidd
Hæð
Hleðslu umferð
Veggjahæð frá
Veggjahæð til
Breidd veggjar
Mæling Uppmæling
Túnakort nei
Verkefna nr MÍ 3397
Isnet E 457889,603
Isnet N 378667,907
Heimildir Örnefnaskrá Varmalækur
Minjagildi lítið
Umhverfi Gras- og mólendi
Ljósmyndari Loftmynd
Mótvægisaðgerðir

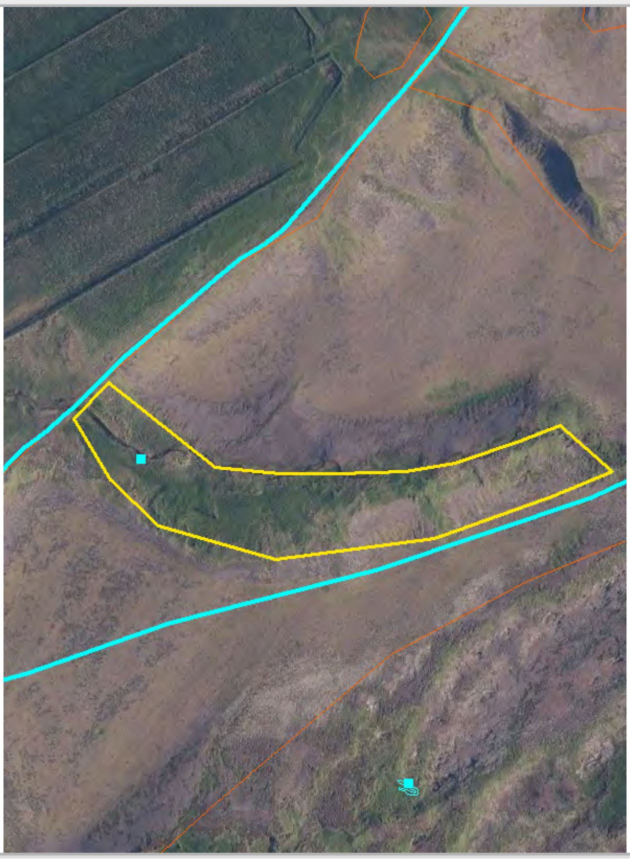

Í örnefnaskrá segir frá mógröfum [3397-15] : „Rétt hjá Rauðalæk, beint niður af Gamlastekk, er syðst í melnum grasi vaxin dæld, sem heitir Grafardalur. Framan í melunum, niður að flóanum, eru tvær lágar, sem heita Dýjalágar“ Í svörum við spurningalista segir: „Ekki var gott mótak á Varmalæk, en nothæft þó. Aðallega á Húsasundi og í Grafardal. Sennilega hefur verið hætt að taka upp mó milli 1920 og 1930. “ Mógrafirnar eru ekki vel sýnilegar á vettvangi..

Nr.	3397-16	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði	Kinn	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	jarðrækt	Hlutverk	beðasléttur	Flokkur	búsetuminjar		
Sérheiti		Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	vel greinanlegar	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök			
Hætta tilefni	vegna skógræktar	Efni		Aldur frá	1850	Aldur til	1900
Leid		Horfin	nei	Horfin ástæða			
Lengd	200 m	Breidd	85 m	Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458712,728	Isnet N	379445,385	Heimildir	Sigurður Jakobsson		
Minjagildi	mikið	Umhverfi	garðlönd og tún				
Ljósmyndari	SN	Mótvægisaðgerðir					

Vestan við bæinn, á austurhluta túnsins sem kallast Kinn í Framtúni, eru umfangsmiklar beðasléttur, um 250 x 85 m að stærð. Trjám hefur verið plantað á svæðinu, en beðasléttturnar eru enn greinilegar.
Torfi Bjarnason sem síðar var þekktur fyrir að stuðla að framförum í landbúnaði á Íslandi og stofnaði Ólafsdalsskólans í Gilsfirði, bjó á Varmalæk 1869 -1871. Samkvæmt heimildarmanni útbjó hann líklega þessar beðasléttur, þótt einnig sé mögulegt að það hafi verið Auðunn Vigfússon.
Heimildarmaður taldi ekki ósennilegt að fyrsti áfangi þeirra hafi verið gerður af Torfa Bjarnasyni. Þar sem hann En þar sem hann var þarna í aðeins tvö ár er ólíklegt að hann hafi gert þær allar.
Þar sem hann var aðeins á Varmalæk í tvö ár er þó ólíklegt að hann hafi útbúið þær allar. Auðunn Vigfússon bjó á Varmalæk á árunum 1871–1884, og Jakob Jónsson frá 1884 til dauðadags árið 1912.
Heimildarmaður telur líklegt að beðasléttturnar séu að mestu leyti frá búskapartíð Jakobs Jónssonar.

Nr.	3397-17
Bæjarnafn	Varmalækur
Gömul nr.	ekki skráð áður
Jarðatalsnr.	175
Svæði	Niðurtún
Sveitafélag	Borgarbyggð
Dagur	17.02.25
Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	niðurgröftur
Hlutverk	framræsluskurðir
Flokkur	búsetuminjar
Sérheiti	
Verndun	friðað
Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar
Ástand	vel greinanlegar
Hættumat	mikil hætta
Hættuorsök	
Hætta tilefni	vegna skógræktar
Efni	annað
Aldur frá	1900
Aldur til	1940
Leid	
Horfin	nei
Horfin ástæða	
Lengd	156 m
Breidd	2 m
Hæð	
Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá	
Veggjahæð til	
Breidd veggjar	
Mæling	uppmæling
Túnakort	nei
Verkefna nr MÍ	3397
Isnet E	458806,46
Isnet N	378861,978
Heimildir	Sigurður Jakobsson
Minjagildi	Nokkurt
Umhverfi	Garðlönd og tún
Ljósmyndari	HJH
Mótvægisaðgerðir	Engar uppmælingar ættu að duga

Mikið er af framræsluskurðum í túninu norðvestur af bænum, sem kallast Niðurtún. Flestir þeirra eru nýlegir, en sjö teljast til fornleifa þar sem þeir eru eldri en 100 ára. Um er að ræða sex skurði sem liggja í túninu vestan við bæinn, við heimkeyrsluna. Þessir skurðir voru handgrafnir af Þorsteini Jakobssyni, eða Steina Hreða, sem var afkastamikill í skurðagreftri. Skurðirnir eru grynnri í dag en hinir, nýju skurðirnir, en þeir þjóna enn sínum tilgangi.

Nr.	3397-18	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði	Engjastapi	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	gata	Hlutverk	leið	Flokkur	samgönguminjar		
Sérheiti		Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	greinanlegar	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök	
Hætta tilefni	vegna skógræktar	Efni		Aldur frá	1500
Aldur til	1900				
Leid	Leið Engjum	Horfin	að hluta	Horfin ástæða	vegna ræktunar
Lengd	763 m	Breidd	4 m	Hæð	
Hleðslu umferð					
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar	
Mæling	uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397
Isnet E	458941,3310	Isnet N	378040,632	Heimildir	Sigurður Jakobsson
Minjagildi	nokkurt	Umhverfi	garðlönd og tún		
Ljósmyndari	HJH	Mótvægisaðgerðir			

Engjavegur lá frá bænum og að Engjastapa. Handgrafinn vegur sem var gerður fyrir heybandslestina samkvæmt heimildarmanni. Vegurinn liggur að hluta þar sem nú er heimreiðin að Varmalæk og að Engjastapa, þar sem hann er sýnilegur. Hluti vegarins er nú utan skráningarsvæðisins. Hann er skorinn af framræsluskurðum.

Nr.	3397-19	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	BO-175:004	Jarðatalsnr.	175
Svæði	bæjarstæði	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	heimild	Hlutverk	pakkhús	Flokkur	búsetuminjar		
Sérheiti		Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	sést ekki	Hættumat	Mikil hætta	Hættuorsök	vegna ábúðar		
Hætta tilefni		Efni	annað	Aldur frá	1850	Aldur til	1950
Leið	Pakkhús	Horfin	já	Horfin ástæða	vegna byggingar		
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	Loftmynd	Túnakort	Túnakort 1917-1920	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458678,543	Isnet N	379195,887	Heimildir			
Minjagildi	ekki metið	Umhverfi	byggð – mannvirki				
Ljósmyndari	SN	Mótvægisaðgerðir					

Pakkhús [3397-19] stóð við hliðina á íbúðarhúsinu og voru þau hús sambyggð. Húsið sést á ljósmynd frá 1914. Þar er tengt við íbúðarhúsið með tengibyggingu. Húsið er lægra en íbúðarhúsið og dyr hússins vísa til vesturs. Á túnakorti eru þessi hús merkt inn sem eitt hús.

Nr.	3397-20	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	BO-175:018	Jarðatalsnr.	175
Svæði	Stekkjarás	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	tóft	Hlutverk	stekkur	Flokkur	búsetuminjar		
Sérheiti	Stekkur	Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	greinanlegar	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök			
Hætta tilefni	vegna skógræktar	Efni	torf og grjót	Aldur frá	1500	Aldur til	1900
Leid		Horfin	nei	Horfin ástæða			
Lengd	15 m	Breidd	8 m	Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá	0,3 m	Veggjahæð til	0,5 m	Breidd veggjar	0,5 m		
Mæling	uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	457804,054	Isnet N	380036,065	Heimildir	Örnefnaskrá Varmalækur		
Minjagildi	mikið	Umhverfi	gras- og mólendi				
Ljósmyndari	SN	Mótvægisaðgerðir	Virða 15 til 20 m mörk við skógrækt				

Í örnefnaskrá segir: „Inn af Hádegisgili er grasi gróin hvilft, sem heitir Skál. Þar niður af er ás, sem heitir Stekkjarás. Hann er skógi vaxinn.“ Einnig segir: „Syðst í Stekkjarási eru rústir, sem ávallt voru nefndar Stekkur“ Í svörum við spurningalista segir „Vestan við Stekkjarás (82) voru rústir undir allháum kletti, venjulega kallaðar Stekkur“.
Stekkurinn [3397-20] er 15 x 8 m að stærð. Hann er með tveimur hólfum, byggður úr torfi og grjóti. Sennilega er annað hólfið lambakró. Hann er byggður upp við klett og er hann notaður sem einn veggur mannvirkisins.

Nr.	3397-21	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	BO-175:019	Jarðatalsnr.	175
Svæði	Selflatir	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	heimild	Hlutverk	sel	Flokkur	selstaða		
Sérheiti	Selflatir	Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	sést ekki	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök			
Hætta tilefni	vegna skógræktar	Efni	ekki vitað	Aldur frá	900	Aldur til	1900
Leid		Horfin	nei	Horfin ástæða	sléttað yfir		
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	457886,7519	Isnet N	380421,617	Heimildir	Örnefnaskrá Varmalækur		
Minjagildi	ekki metið	Umhverfi	gras- og mólendi				
Ljósmyndari	SN	Mótvægisaðgerðir					

Í örnefnaskrá segir frá tóftum [3397-21]: „Innan við Stekkjarás kemur svo annað gil niður hlíðina. Það heitir Selgil. Þar sem það kemur upp, uppi á hálsi, heitir Seldalur, en þar sem það kemur niður á láglendið heita Selflatir. Innan við Selgilið heitir Selhlíð.“ Í svörum við spurningalista segir: „Efst á Selflötum voru rústir, vafalaust leifar af seli. Meðan fært var frá, var setið yfir ám í svonefndum Nónflóa uppi á Varmalækjarmúla.“ Ekkert sést til þessa rústa í dag. Það er þó líklegt að þær leynist undir sverðinum í túninu, túnið sést ekki á herforingjaráðskortinu frá 1911 þannig túnið hefur verið gert eftir það.

Nr.	3397-22	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	BO-175:020	Jarðatalsnr.	175
Svæði	Bót	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	tóft /tóftir	Hlutverk	býli/sel	Flokkur	selstaða		
Sérheiti	Ambáttarhóll	Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	greinanlegar	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök	birkiskógur		
Hætta tilefni	vegna skógræktar	Efni	Torf og grjót	Aldur frá	1500	Aldur til	1900
Leid	Sel/býli	Horfin	nei	Horfin ástæða			
Lengd	37 m	Breidd	12 m	Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá	0,2 m	Veggjahæð til	0,6 m	Breidd veggjar	1,8 m		
Mæling	uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458154,786	Isnet N	380974,107	Heimildir	Örnefnaskrá Varmalækur		
Minjagildi	mikið	Umhverfi	Kjarr- og skóglendi				
Ljósmyndari	SN	Mótvægisaðgerðir	Þarf að grisja og huga að minnst 20 m.				

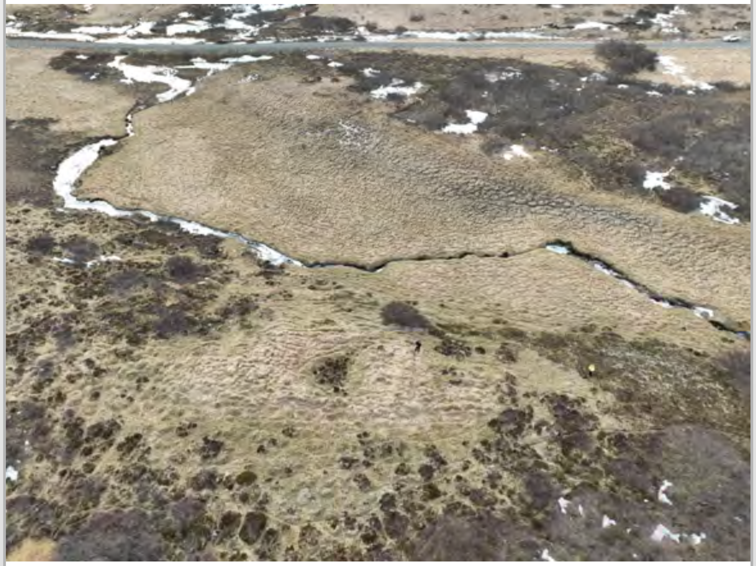

Í örnefnaskrá segir: Þar í er hár, áberandi hóll, sem heitir Ambáttarhóll. Hét áður Selhóll. Það nafn mun þó ekki vera eldra en síðan Guðný Snorradóttir bjó þar og nefndi sig ambátt drottins. Hún var einsetukona, forn í háttum og skapi. Sést hafa vafurlogar við hólinn.

Guðný þessi fæddist árið 1771 og dó árið 1852, hún flutti í Selhól árið 1834 kallaði bæinn Ambáttarhól. Hún var þarna ásamt tveimur hestum og nokkrum kindum. Ýmsar þjóðsögur voru sagðar um Guðnýju sem verða ekki tíundaðar hér. Engar heimildir eru um að þarna hafi verið bær eftir hún bjó þarna.

Vestan við Ambáttarhólinn eru tóftir [3397-22], 37 x 12 m að stærð. Um er að ræða fjögur sambyggð rými, að því er virðist. Vestasta rýmið er opið til vesturs og hefur væntanlega verið fjárhús. Hin rýmin eru ógreinilegri en hafa sennilega verið íverurými. Líklega var inngangur frá norðri inn í miðhúsið. (Sjá nánar í skýrslu).

Nr.	3397-23	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði		Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	stólpar	Hlutverk	hlið	Flokkur	samgönguminjar		
Sérheiti		Verndun	annað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	vel greinanlegar	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök			
Hætta tilefni	vegna skógræktar	Efni	steypa	Aldur frá	1920	Aldur til	1970
Leid	Leið [3397-24]	Horfin	að hluta	Horfin ástæða	ekki vitað		
Lengd		Breidd	0,6 m	Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá	1,5 m	Veggjahæð til	1,5 m	Breidd veggjar			
Mæling	uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	457833,11	Isnet N	381232,369	Heimildir			
Minjagildi	lítið	Umhverfi	gras- og mólendi				
Ljósmyndari	HJH	Mótvægisaðgerðir					

Austast á landareigninni er hlið [3397-23], tveir steyptir staurar, annar þeirra hruninn en hinn uppistandandi. Í gegnum hliðið er vegur [3397-24] sem gengur 900 m metra inn í landareignina. Þetta eru leifar af götunni í átt að Múlastöðum.

Nr.	3397-24	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði		Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	gata	Hlutverk	leið	Flokkur	samgönguminjar		
Sérheiti		Verndun	annað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		
Ástand	vel greinilegar	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök			
Hætta tilefni	vegna skógræktar	Efni		Aldur frá	1800	Aldur til	1950
Leid	Leið til Múlastaða	Horfin	að hluta	Horfin ástæða	ekki vitað		
Lengd	235 m	Breidd	4 m	Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	457951,26	Isnet N	381045,295	Heimildir	Sigurður Jakobsson		
Minjagildi	lítið	Umhverfi	gras- og mólendi				
Ljósmyndari	HJH	Mótvægisaðgerðir					

Austast á landareigninni er hlið [3397-23], tveir steyptir staurar, annar þeirra hruninn en hinn uppistandandi. Í gegnum hliðið er vegur [3397-24] sem gengur 900 m metra inn í landareignina. Þetta eru leifar af götunni í átt að Múlastöðum.

Nr.	3397-25	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	Ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði	Bót	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	varða	Hlutverk	samgöngubót/eyktamar	Flokkur	samgönguminjar		
Sérheiti	Ambáttarhóll	Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	greinanlegar	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök	Skógur		
Hætta tilefni	Skógrækt	Efni	Grjót	Aldur frá	900	Aldur til	1900
Leid		Horfin	nei	Horfin ástæða			
Lengd		Breidd		Hæð	0,4 m	Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá	0,4 m	Veggjahæð til	0,4 m	Breidd veggjar			
Mæling	uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458126,547	Isnet N	381042,951	Heimildir			
Minjagildi	nokkurt	Umhverfi	kjarr- og skóglendi				
Ljósmyndari	HJH	Mótvægisaðgerðir					

Upp á Ambáttarhól er lítið vörðubrot. Varðan virkar gömul, en hlutverk hennar er óljós, mögulega er þetta selsvarða eða eyktarmark. Varðan er um 0,4 m að hæð og 0,5 breidd.

Nr.	3397-26	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði		Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	niðurgröftur	Hlutverk	mógrafir?	Flokkur	efnistaka og nýting		
Sérheiti		Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	Illgreinanlegar	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök			
Hætta tilefni	Skógrækt	Efni		Aldur frá	1500	Aldur til	1900
Leid	Mögulegar mógrafir	Horfin	að hluta	Horfin ástæða			
Lengd	54 m	Breidd	34 m	Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling		Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	459068,56	Isnet N	377816,511	Heimildir			
Minjagildi	lítið	Umhverfi	Gras- og mólendi				
Ljósmyndari	HJH	Mótvægisaðgerðir					

Við Engjastapa er dæld í mýrinni, mögulega eru þetta mógrafir.

Nr.	3397-27	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði		Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	gata	Hlutverk	leið/Þjóðvegur	Flokkur	samgönguminjar		
Sérheiti		Verndun	annað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		
Ástand	vel greinanlegar	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök			
Hætta tilefni	vegna skógræktar	Efni		Aldur frá	1900	Aldur til	1950
Leid		Horfin	að hluta	Horfin ástæða	vegna ræktunar		
Lengd	494 m	Breidd	4 m	Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	459291,1770	Isnet N	379869,528	Heimildir			
Minjagildi	lítið	Umhverfi	gras- og mólendi				
Ljósmyndari		Mótvægisaðgerðir					

Þjóðvegurinn lá á þessum stað, leiðinni var breytt um aldamótin seinustu og eru þetta leifar af gamla veginum. Ekki er um fornleifar að ræða.

Nr.	3397-28	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði	bæjarstæði	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	heimild	Hlutverk	kálgarður	Flokkur	búsetuminjar		
Sérheiti		Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	sést ekki	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök	vegna ábúðar		
Hætta tilefni		Efni		Aldur frá	1850	Aldur til	1930
Leid		Horfin	já	Horfin ástæða	vegna byggingar		
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	Loftmynd	Túnakort	Túnakort 1917-1920	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458647,284	Isnet N	379191,177	Heimildir	Collingwood 1897		
Minjagildi	ekki metið	Umhverfi	byggð – mannvirki				
Ljósmyndari		Mótvægisaðgerðir					

Á túnakorti er kálgarður teiknaður inn sunnan við bæjarhúsin. Einnig sést kálgarður sem á málverki frá Collingwood frá 1897. Líklega er þetta sami garðurinn á báðum verkunum.

Nr.	3397-29
Bæjarnafn	Varmalækur
Gömul nr.	ekki skráð áður
Jarðatalsnr.	175
Svæði	Framtún
Sveitafélag	Borgarbyggð
Dagur	17.02.25
Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	heimild
Hlutverk	kálgarður
Flokkur	búsetuminjar
Sérheiti	
Verndun	friðað
Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar
Ástand	sést ekki
Hættumat	
Hættuorsök	
Hætta tilefni	
Efni	
Aldur frá	1850
Aldur til	1930
Leid	
Horfin	já
Horfin ástæða	sléttað yfir
Lengd	
Breidd	
Hæð	
Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá	
Veggjahæð til	
Breidd veggjar	
Mæling	Túnakort
Túnakort	nei
Verkefna nr MÍ	3397
Isnet E	458826,467
Isnet N	379460,33
Heimildir	
Minjagildi	ekki metið
Umhverfi	garðlönd og tún
Ljósmyndari	Túnakort
Mótvægisaðgerðir	

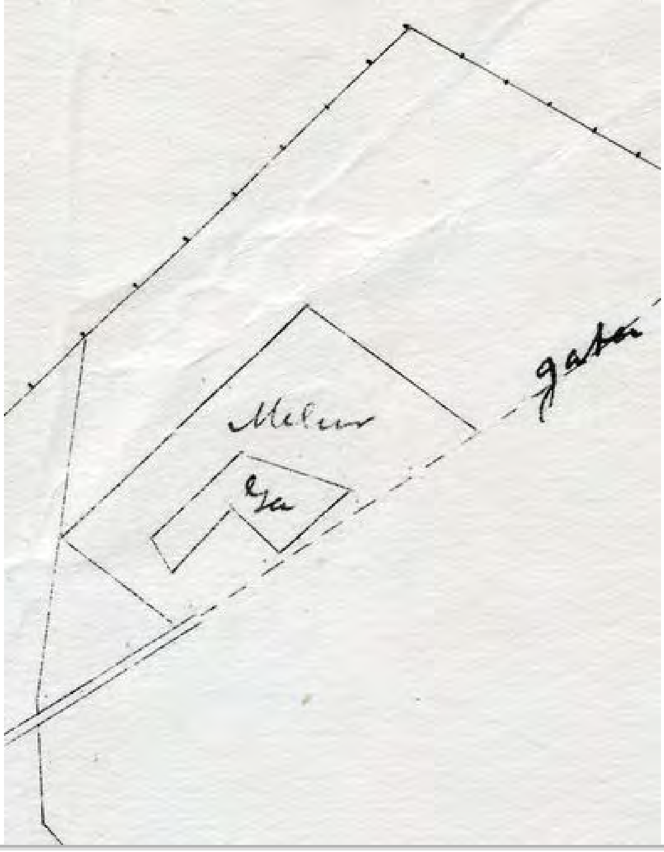

Inn á túnakort er merktur inn matjurtagarður í mel í norðvestur túninu. Ekkert sést til hans í dag.

Nr.	3397-30
Bæjarnafn	Varmalækur
Gömul nr.	ekki skráð áður
Jarðatalsnr.	175
Svæði	Framtún
Sveitafélag	Borgarbyggð
Dagur	17.02.25
Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	heimild
Hlutverk	leið
Flokkur	Samgönguminjar
Sérheiti	
Verndun	friðað
Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar
Ástand	illgreinanlegar
Hættumat	mikil hætta
Hættuorsök	
Hætta tilefni	vegna skógræktar
Efni	Annað
Aldur frá	1750
Aldur til	1950
Leid	Leið ofan við bæ í túni
Horfin	að hluta
Horfin ástæða	vegna ræktunar
Lengd	
Breidd	
Hæð	
Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá	
Veggjahæð til	
Breidd veggjar	
Mæling	Loftmynd
Túnakort	Túnakort 1917-1920
Verkefna nr MÍ	3397
Isnet E	458739,999
Isnet N	379301,014
Heimildir	
Minjagildi	lítið
Umhverfi	garðlönd og tún
Ljósmyndari	Túnakort
Mótvægisaðgerðir	

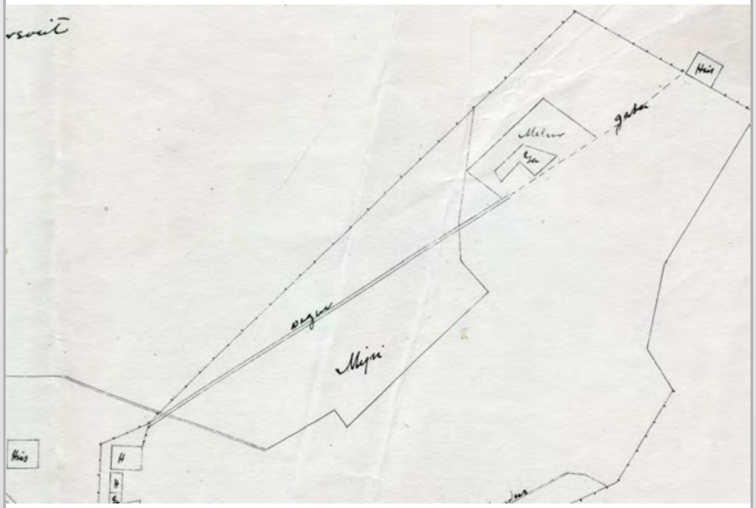

Á túnakort er merktur inn vegur sem lá frá bæjarhúsunum og að Húsasundi. Ekkert sést til vegarins í dag, en hann lá líklega þar sem nú er slóði eftir bíla inn á túnið.

Nr.	3397-31	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði	bæjarstæði	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	heimild	Hlutverk	fjárhús	Flokkur	búsetuminjar		
Sérheiti		Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	sést ekki	Hættumat		Hættuorsök			
Hætta tilefni		Efni		Aldur frá	1850	Aldur til	1950
Leid		Horfin	já	Horfin ástæða	vegna byggingar		
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	Loftmynd	Túnakort	Túnakort 1917-1920	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458699,966	Isnet N	379138,315	Heimildir			
Minjagildi	ekki metið	Umhverfi	byggð – mannvirki				
Ljósmyndari		Mótvægisaðgerðir					

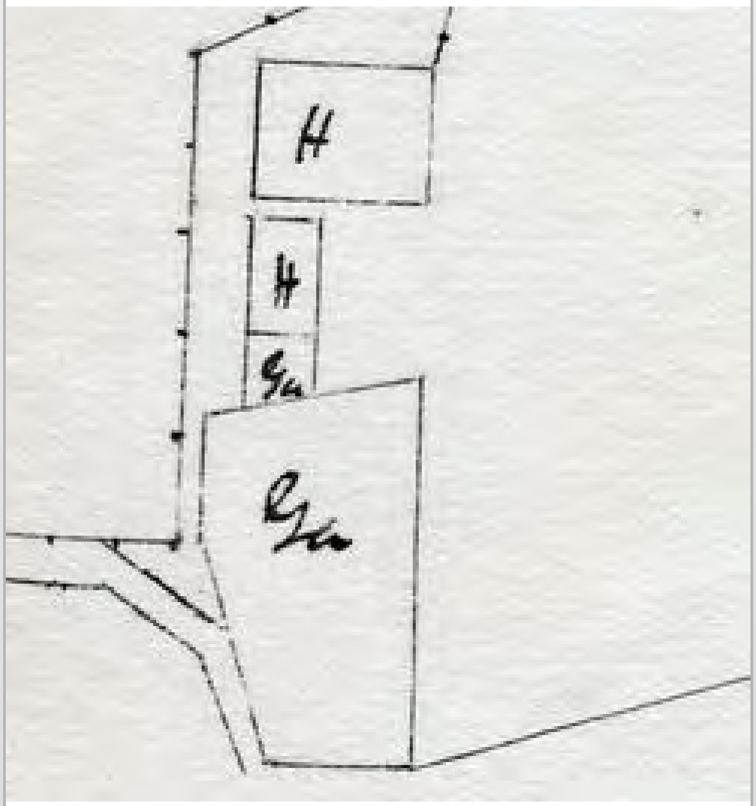

Fjárhús stóð þar sem nú er íbúðarhús sem byggt var árið 1950. Á ljósmynd frá um 1940 sést endinn á fjárhúsinu, húsið var úr timbri. Fjárhúsið er merkt inn á túnakot.

Nr. 3397-32 | Bæjarnafn Varmalækur | Gömul nr. BO-175:007 | Jarðatalsnr. 175

Svæði | Sveitafélag Borgarbyggð | Dagur 17.02.25 | Skráning HJH, SN, RT

Tegund heimild | Hlutverk rétt og nátthagi | Flokkur búsetuminjar

Sérheiti Nátthagi | Verndun friðað | Verkefni Fornleifaskráning v/skógræktar

Ástand sést ekki | Hættumat | Hættuorsök

Hætta tilefni skógræktar | Efni | Aldur frá 1750 | Aldur til 1920

Leid | Horfin já | Horfin ástæða Sléttað yfir

Lengd | Breidd | Hæð | Hleðslu umferð

Veggjahæð frá | Veggjahæð til | Breidd veggjar

Mæling Túnakort | Túnakort Túnakort 1917-1920 | Verkefna nr MÍ 3397

Isnet E 458831,482 | Isnet N 378697,147 | Heimildir

Minjagildi ekki metið | Umhverfi garðlönd og tún

Ljósmyndari Túnakort | Mótvægisaðgerðir

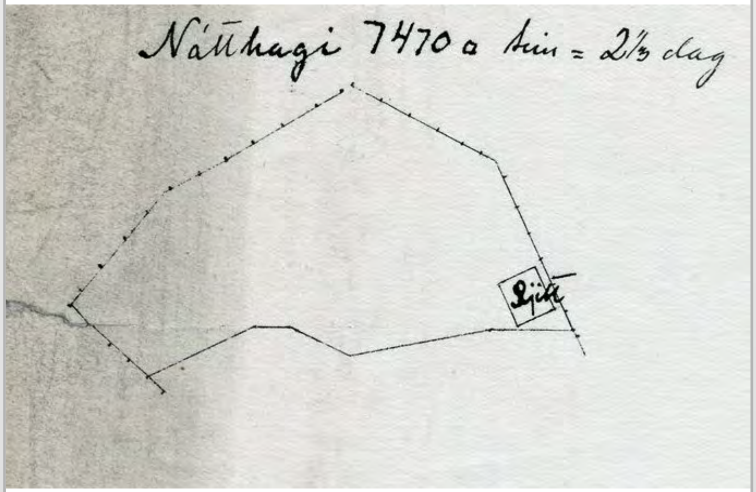

Á túnakorti er merkt inn rétt [3397-32] í Nátthaga norðuvestur frá bænum. Girðing er á nátthaganum á öllum hliðum nema suðurhlið þar virðist vera torf og grjóthlaðinn garður. Réttin er hlaðinn og er í suðaustur hornum í nátthaganum. Ekkert sést til minjanna í dag. Staðsetning minjanna er ekki alveg ljós og er þær merktar inn á kortin út frá túnakorti sem gæti verið í röngum hlutföllum.

Nr.	3397-33	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	BO-175:014	Jarðatalsnr.	175
Svæði		Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	heimild	Hlutverk	lambhús?	Flokkur	búsetuminjar		
Sérheiti	Lambhúsalág	Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	sést ekki	Hættumat		Hættuorsök			
Hætta tilefni		Efni		Aldur frá	1500	Aldur til	1900
Leid		Horfin	já	Horfin ástæða	ekki vitað		
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	Loftmynd	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458481,158	Isnet N	379375,374	Heimildir			
Minjagildi	ekki metið	Umhverfi	garðlönd og tún				
Ljósmyndari		Mótvægisaðgerðir					

Í örnefnaskrá segir: „Dalur. Hann liggur inn í melana sunnan við bæinn. Eftir honum kemur svo lækurinn, Varmilækur. Út úr þessum dal liggja svo álmur – syðst er Lambhúslág, er bak við melana, liggur út úr Dalnum rétt hjá bænum og er svo samhliða Dalnum – aðskildar af smámelhrygg.“ Engar fornleifar sjást á svæðinu og er staðsetning á korti áætluð. Einnig er mögulegt að örnefnið tengist hinu Lambhúsörnefninu [3397-5] og um sömu minjar sé um að ræða.

Nr.	3397-34
Bæjarnafn	Varmalækur
Gömul nr.	ekki skráð áður
Jarðatalsnr.	175
Svæði	bæjarstæðið
Sveitafélag	Borgarbyggð
Dagur	17.02.25
Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	heimild
Hlutverk	laug
Flokkur	búsetuminjar
Sérheiti	
Verndun	friðað
Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar
Ástand	sést ekki
Hættumat	
Hættuorsök	
Hætta tilefni	
Efni	
Aldur frá	900
Aldur til	1900
Leid	
Horfin	já
Horfin ástæða	ekki vitað
Lengd	
Breidd	
Hæð	
Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá	
Veggjahæð til	
Breidd veggjar	
Mæling	Loftmynd
Túnakort	nei
Verkefna nr MÍ	3397
Isnet E	458601,723
Isnet N	379218,506
Heimildir	Ferðabók Eggert Ólafssonar og Bjarna Pálssonar
Minjagildi	ekki metið
Umhverfi	gras- og mólendi
Ljósmyndari	
Mótvægisaðgerðir	

„Lækurinn, sem rennur við tún á Varmalæk, er kaldur, þ. e. a. s. kaldavermsl, sama hitastig allt árið og frýs aldrei, nema ef í hann skefur og bræðir þá mjög fljótt af sér.“ segir í svörum við spurningalista örnefnaskrár. Í ferðabók Eggert Ólafssonar og Bjarna Pálssonar er sagt frá volgri laug sem fellur rétt hjá bæjarhúsunum út í lækinn. Einnig segir: „Þar í grenndinni er lítil baðlaug, sem lítið er notuð.“ Ekki sést til laugarinnar og ekki er ljóst hvar nákvæmlega hún var, en líklega hefur hún verið staðsett fyrir rétt sunnan við þar sem bæjarhúsin eru í dag.

Nr.	3397-35	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	Ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði		Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	niðurgröftur	Hlutverk	mógrafir/torftaka	Flokkur	efnistaka og nýting		
Sérheiti		Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	Illgreinanlegar	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök			
Hætta tilefni	vegna skógræktar	Efni	annað	Aldur frá	1500	Aldur til	1900
Leid		Horfin	að hluta	Horfin ástæða	ekki vitað		
Lengd	25 m	Breidd	20 m	Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	457945,156	Isnet N	381192,498	Heimildir			
Minjagildi	lítið	Umhverfi	gras- og mólendi				
Ljósmyndari		Mótvægisaðgerðir					

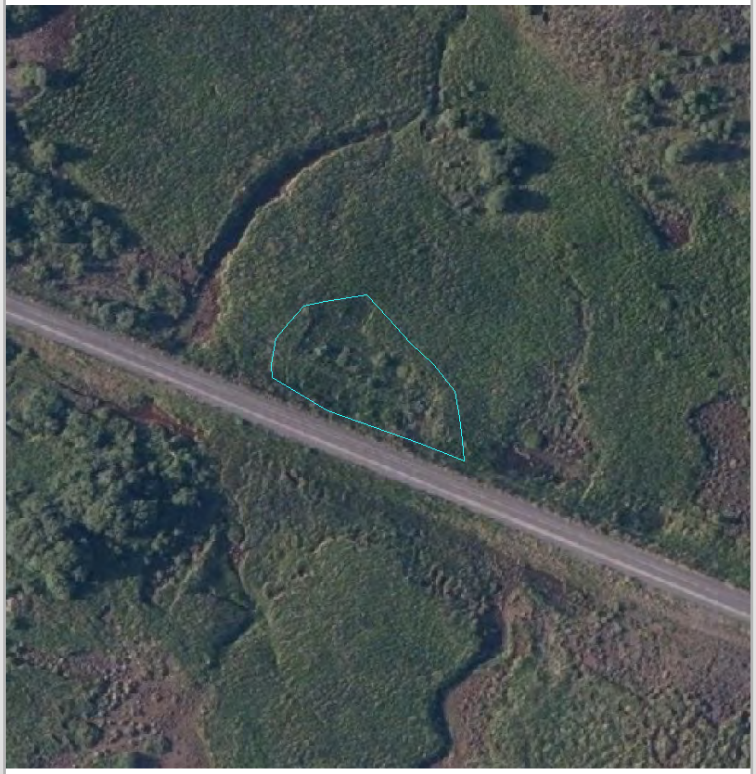

Mógrafir eða torfrista um 20 x 25 metrar að stærð eru norðan við Flókadalsveginn. Mógrafirnar eru ekki mjög greinilegar á vettvangi en greina má þær á loftmynd.

Nr.	3397-36	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði		Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	gata	Hlutverk	leið	Flokkur	samgönguminjar		
Sérheiti		Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	Illgreinanlegar	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök	Skógur		
Hætta tilefni	Skógrækt	Efni		Aldur frá	1500	Aldur til	1900
Leid	Leið að Brúafossi	Horfin	nei	Horfin ástæða			
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458261,86	Isnet N	380762,449	Heimildir			
Minjagildi	lítið	Umhverfi	kjarr- og skóglendi				
Ljósmyndari		Mótvægisaðgerðir					

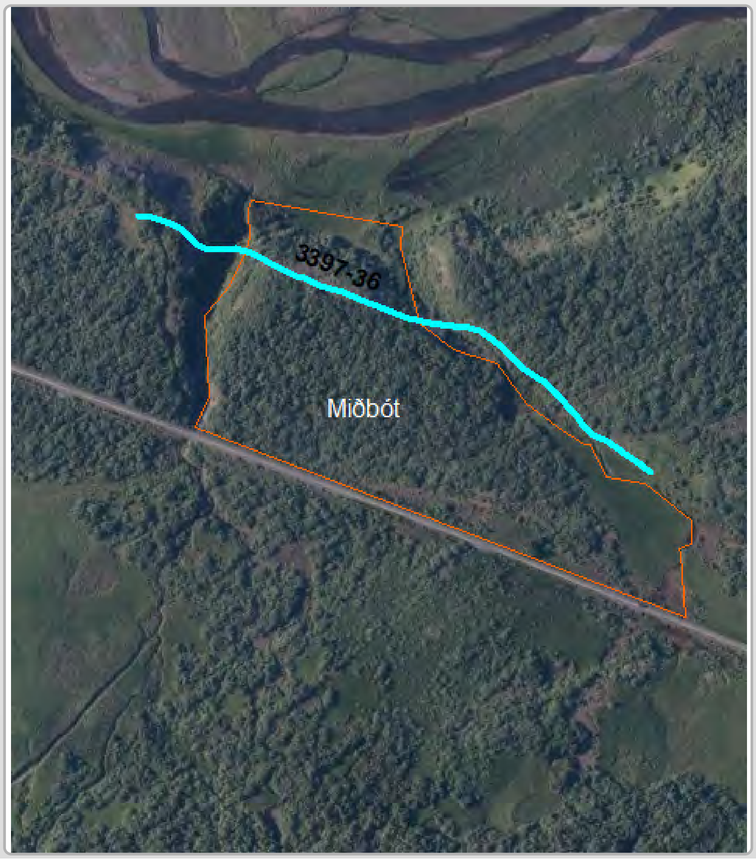

Frá tóftunum á Ambáttarhól liggur leið [3397-36] til norðausturs sem sameinast leið [3397-42] og þaðan í átt að bænum annars vegar og yfir ánna hins vegar.

Nr.	3397-37	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði		Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	gata	Hlutverk	leið	Flokkur	samgönguminjar		
Sérheiti	Hjálmsvað	Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		
Ástand	greinanlegar	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök			
Hætta tilefni	Skógrækt	Efni		Aldur frá	1500	Aldur til	1900
Leid	Leið Hjálmarsvað	Horfin	nei	Horfin ástæða			
Lengd	70 m	Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458759,699	Isnet N	380466,110	Heimildir			
Minjagildi	nokkurt	Umhverfi	gras- og mólendi				
Ljósmyndari		Mótvægisaðgerðir					

Leið [3397-37] liggur frá Hjálmsvaði [3397-8] og að malarvegi sem lá að brúnni [3397-9]. Leiðin er um 70 metrar.

Nr.	3397-38	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði	bæjarstæði	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	heimild	Hlutverk	fjós/hlaða	Flokkur	búsetuminjar		
Sérheiti		Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	sést ekki	Hættumat		Hættuorsök			
Hætta tilefni		Efni		Aldur frá	1850	Aldur til	1950
Leid	Fjós	Horfin	já	Horfin ástæða	vegna byggingar		
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	Loftmynd	Túnakort	Túnakort 1917-1920	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458693,224	Isnet N	379197,922	Heimildir	Sigurður Jakobsson Ljósmynd Varmalækurfrá um 1940		
Minjagildi	ekki metið	Umhverfi	byggð – mannvirki				
Ljósmyndari	BÁ	Mótvægisaðgerðir					

Norðan við pakkhúsið [3397-19] var fjós og hlaða. Á ljósmyndum frá 1914 og frá um sést fjósið og fyrir austan það hlaðan. Á túnakortinu er þetta merkt inn sem eitt hús.

Nr.	3397-39	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	BO-175:024	Jarðatalsnr.	175
Svæði	Húsasund	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	heimild	Hlutverk	mógrafir	Flokkur	efnistaka og nýting		
Sérheiti		Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	sést ekki	Hættumat		Hættuorsök			
Hætta tilefni		Efni		Aldur frá	1750	Aldur til	1930
Leid	mógrafir	Horfin	já	Horfin ástæða			
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	Loftmynd	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	459009,615	Isnet N	379583,938	Heimildir	Örnefnaskrá Varmalækur		
Minjagildi	ekki metið	Umhverfi	garðlönd og tún				
Ljósmyndari		Mótvægisaðgerðir					

Í örnefnaskrá segir: „Þar vestur af og ofar er hvammur, sem heitir Folaldakrókur, og niður af honum tekur við Húsasund, sem vegurinn liggur nú eftir.“ Í svörum við spurningalista segir: „Ekki var gott mótak á Varmalæk, en nothæft þó. Aðallega á Húsasundi og í Grafardal. Sennilega hefir verið hætt að taka upp mó milli 1920 og 1930.“

Nr.	3397-40	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði		Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	heimild	Hlutverk	útihús	Flokkur	búsetuminjar		
Sérheiti		Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		
Ástand	sést ekki	Hættumat		Hættuorsök			
Hætta tilefni		Efni	annað	Aldur frá	1750	Aldur til	1920
Leid		Horfin	já	Horfin ástæða	sléttað yfir		
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	Túnakort	Túnakort	Túnakort 1917-1920	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458717,218	Isnet N	378919,102	Heimildir			
Minjagildi	ekki metið	Umhverfi	garðlönd og tún				
Ljósmyndari		Mótvægisaðgerðir					

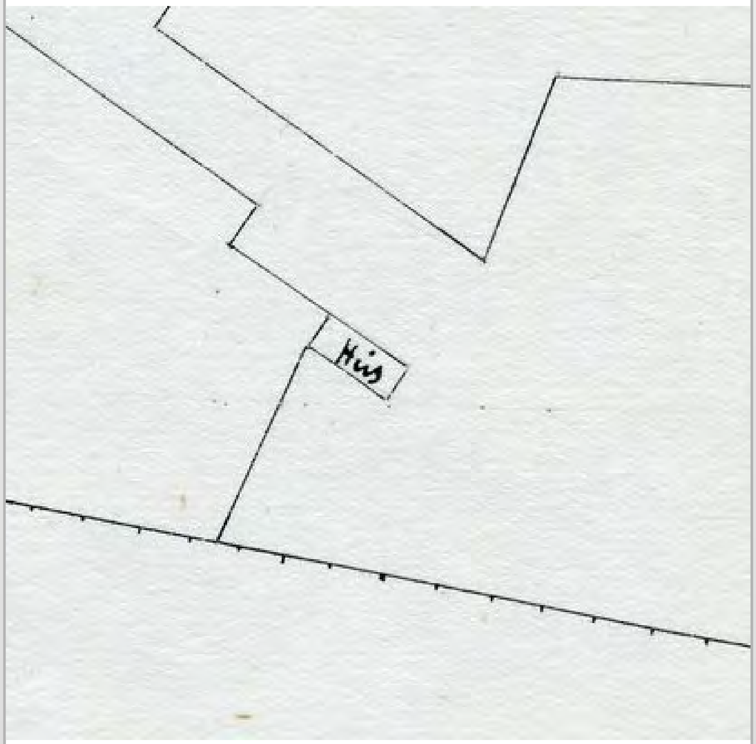

Á túnakorti er merkt inn hús sem líklega er útihús er það vestan við bæinn í vesturenda túnsins á túnakortinu. Ekki sést til fornleifa á svæðinu og er ekki alveg ljóst hvor það sé undir veginum eða hafi verið slétta út þegar túnið var stækkað. Staðsetning er ekki nákvæm.

Nr.	3397-41	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði	Blundsvatn	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	garður/garðlög	Hlutverk	óþekkt	Flokkur	búsetuminjar		
Sérheiti		Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	greinanlegar	Hættumat	mikil hætta	Hættuorsök			
Hætta tilefni	vegna skógræktar	Efni	torf	Aldur frá		Aldur til	
Leid		Horfin	nei	Horfin ástæða			
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	Loftmynd	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458603,227	Isnet N	377286,885	Heimildir			
Minjagildi	nokkurt	Umhverfi	gras- og mólendi				
Ljósmyndari	Loftmynd	Mótvægisaðgerðir					

Garðlög [3397-41] er við Blundsvatn og er að hluta til inn á landi Fossatúns. Garðlögin sáust ekki á vettvangi, en sjást vel á loftmyndum. Hlutverk garðanna er óþekkt.

Nr.	3397-42
Bæjarnafn	Varmalækur
Gömul nr.	ekki skráð áður
Jarðatalsnr.	175
Svæði	
Sveitafélag	Borgarbyggð
Dagur	17.02.25
Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	gata
Hlutverk	leið
Flokkur	samgönguminjar
Sérheiti	
Verndun	friðað
Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar
Ástand	greinanlegur
Hættumat	mikil hætta
Hættuorsök	
Hætta tilefni	skógrækt
Efni	
Aldur frá	900
Aldur til	1900
Leid	Leið að Brúarfossi
Horfin	að hluta
Horfin ástæða	
Lengd	
Breidd	
Hæð	
Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá	
Veggjahæð til	
Breidd veggjar	
Mæling	uppmæling
Túnakort	nei
Verkefna nr MÍ	3397
Isnet E	458785,772
Isnet N	380277,944
Heimildir	
Minjagildi	lítið
Umhverfi	gras- og mólendi
Ljósmyndari	
Mótvægisaðgerðir	

Leið [3397-42] liggur frá brúnni [3397-9] og að austurenda túnsins. Í örnefnaskrá segir: „Beint inn úr Dalnum liggur svo Steðjalág. Dregur hún nafn af því, að hún liggur í átt til Steðja. Áður lágu reiðgötur eftir Steðjalág að eldri Flókubrú.“

Nr. 3397-43 | Bæjarnafn: Varmalækur | Gömul nr.: ekki skráð áður | Jarðatalsnr.: 175

Svæði: Dalur | Sveitafélag: Borgarbyggð | Dagur: 17.02.25 | Skráning: HJH, SN, RT

Tegund: gata | Hlutverk: leið | Flokkur: samgönguminjar

Sérheiti: | Verndun: friðað | Verkefni: Fornleifaskráning v/skógræktar

Ástand: greinanlegar | Hættumat: mikil hætta | Hættuorsök:

Hætta tilefni: | Efni: | Aldur frá: 1900 | Aldur til: 1950

Leid: Leið fyrir sunnan bæinn | Horfin: að hluta | Horfin ástæða:

Lengd: | Breidd: | Hæð: | Hleðslu umferð:

Veggjahæð frá: | Veggjahæð til: | Breidd veggjar:

Mæling: Loftmynd | Túnakort: nei | Verkefna nr MÍ: 3397

Isnet E: 458598,835 | Isnet N: 379436,031 | Heimildir: Herforingjaráðskort 1911

Minjagildi: nokkurt | Umhverfi: gras- og mólendi

Ljósmyndari: | Mótvægisaðgerðir:

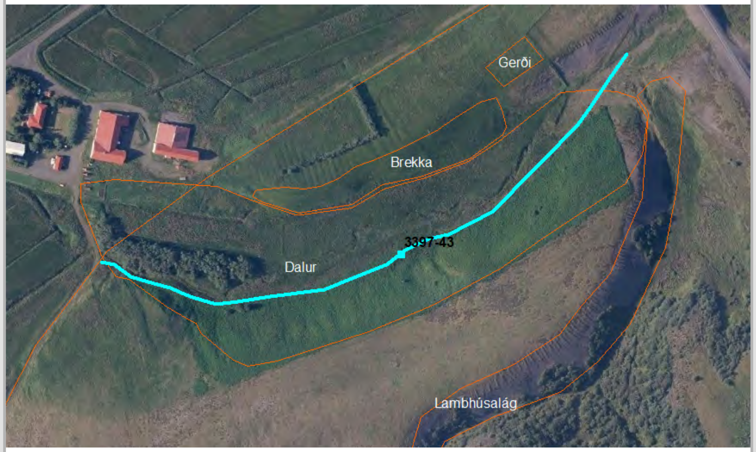

Leiðin lá samkvæmt herforingaráðskorti frá 1911 sunnan við bæinn þar sem heitir Dalur. Hún gekk frá leið [3397-13], hélt áfram sunnan við bæinn og til austurs, þar sem hún tengdist öðrum leiðum. Hún sést á vettvangi á nokkrum stöðum en kemur enn skýrar fram á loftmyndum.

Nr.	3397-44	Bæjarnafn	Varmalækur	Gömul nr.	ekki skráð áður	Jarðatalsnr.	175
Svæði	Bót	Sveitafélag	Borgarbyggð	Dagur	17.02.25	Skráning	HJH, SN, RT
Tegund	gata	Hlutverk	leið	Flokkur	samgönguminjar		
Sérheiti		Verndun	friðað	Verkefni	Fornleifaskráning v/skógræktar		

Ástand	ilgreinanlegar	Hættumat		Hættuorsök			
Hætta tilefni	vegna skógræktar	Efni	troðningur	Aldur frá	900	Aldur til	1900
Leid	Leið yfir bót-Brúsastaða	Horfin	nei	Horfin ástæða			
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Veggjahæð frá		Veggjahæð til		Breidd veggjar			
Mæling	uppmæling	Túnakort	nei	Verkefna nr MÍ	3397		
Isnet E	458181,581	Isnet N	381241,825	Heimildir			
Minjagildi	nokkurt	Umhverfi	kjarr- og skóglendi				
Ljósmyndari	Loftmynd ehf.	Mótvægisaðgerðir					

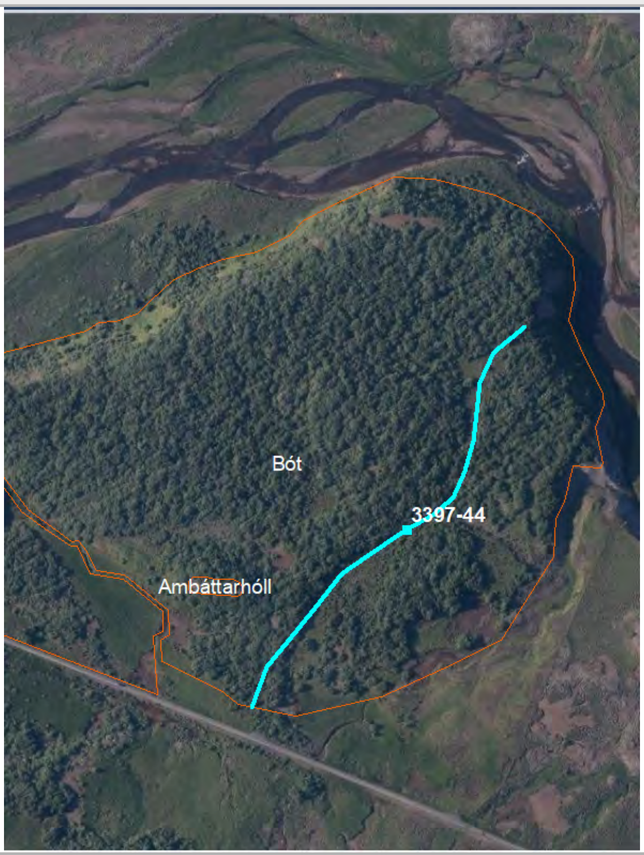

Leið [3397-44] liggur frá vegi [3397-24] í gegnum skóginn í Bót, framhjá Ambáttarhól og að ánni.

Nr. 3397-45 | Bæjarnafn Varmalækur | Gömul nr. ekki skráð áður | Jarðatalsnr. 175

Svæði | Sveitafélag Borgarbyggð | Dagur 17.02.25 | Skráning HJH, SN, RT

Tegund gata | Hlutverk leið | Flokkur samgönguminjar

Sérheiti | Verndun friðað | Verkefni Fornleifaskráning v/skógræktar

Ástand greinanlegar | Hættumat mikil hætta | Hættuorsök

Hætta tilefni vegna skógræktar | Efni | Aldur frá | Aldur til

Leid | Horfin | Horfin ástæða

Lengd | Breidd | Hæð | Hleðslu umferð

Veggjahæð frá | Veggjahæð til | Breidd veggjar

Mæling | Túnakort nei | Verkefna nr MÍ 3397

Isnet E | Isnet N | Heimildir

Minjagildi lítið | Umhverfi gras- og mólendi

Ljósmyndari Loftmyndir ehf. | Mótvægisaðgerðir

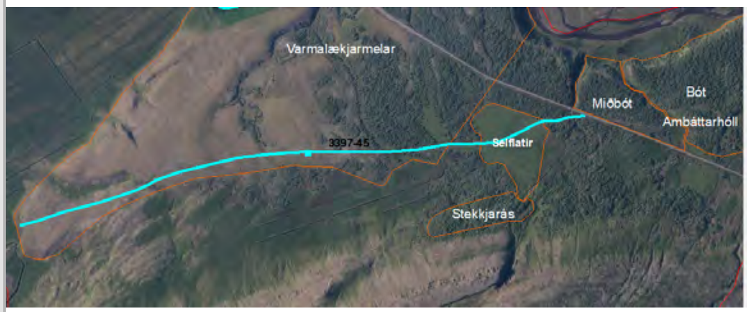

Leið [3397-45] liggur frá Götás [3397-13] og að vegi [3397-24]. Leiðin sést á herforingjaráðskorti frá 1911. Leiðin liggur ofan við Grafardal en neðan Stekkjarás og yfir Selflatir. Hún sést á vettvangi sum staðar en betur á loftmynd. Það má greina sum staðar reiðgötur þannig leiðin hefur verið notuð lengið.

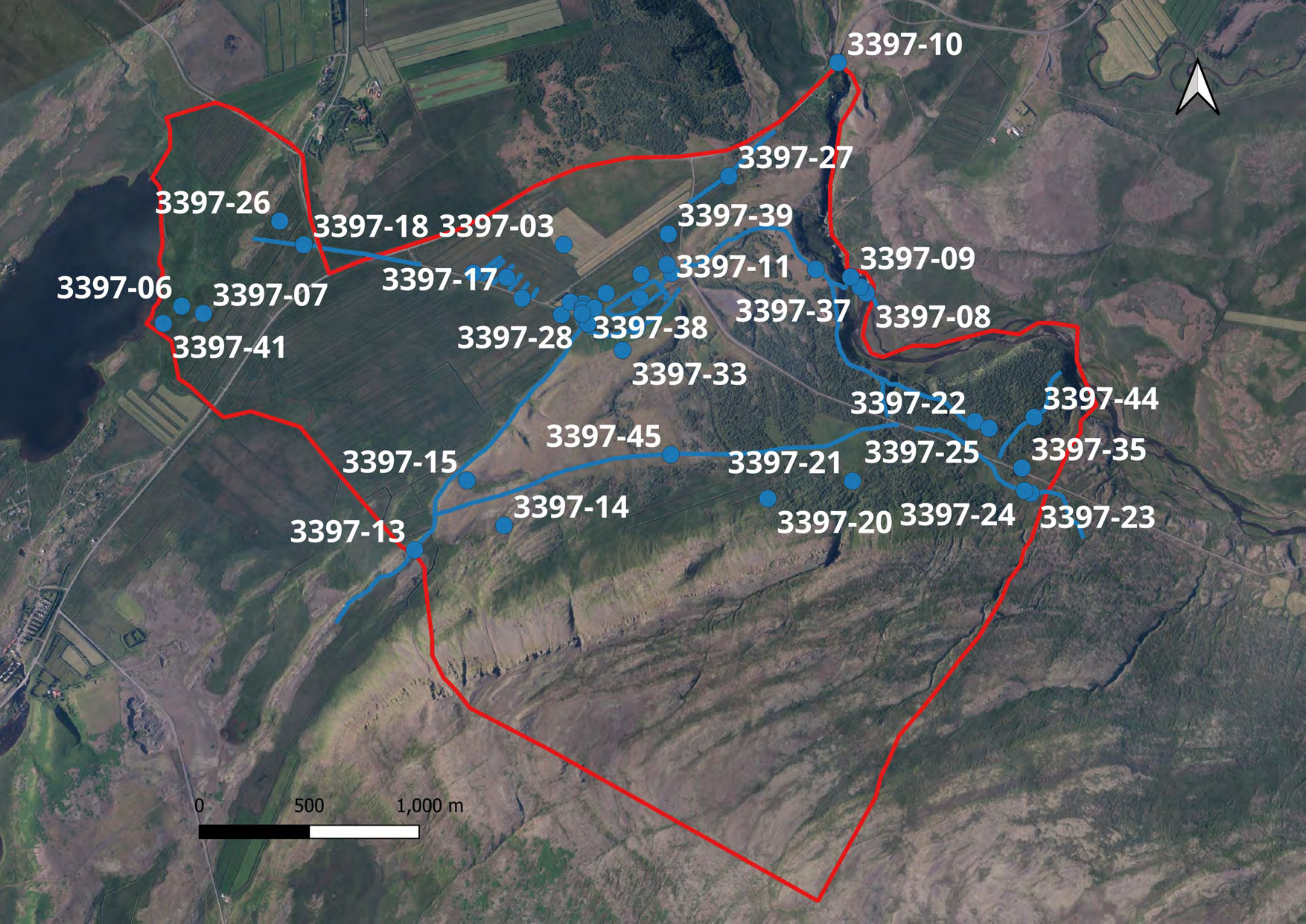
3397-10
3397-27
3397-26
3397-18
3397-03
3397-39
3397-09
3397-11
3397-17
3397-06
3397-07
3397-37
3397-08
3397-38
3397-28
3397-41
3397-33
3397-22
3397-44
3397-45
3397-25
3397-35
3397-15
3397-21
3397-14
3397-24
3397-23
3397-20
3397-13
0
500
1,000 m

3397-31
3397-38
3397-19
3397-1
3397-2
3397-28
3397-5
0
10
20 m

3397-17
3397-29
3397-30
3397-16
3397-31
3397-38
3397-1
3397-2
3397-5
3397-28
3397-43
3397-13
3397-33
0
50
100 m

Jónatansflöt
Geststóftahóll
3397-03
Norðurtún
3397-39
Húsasund
3397-11
3397-29
Niðurtún
Framtún
Gerði
3397-30
Kinn
3397-16
3397-40
3397-31
3397-38
3397-01
3397-02
Brekka
3397-05
Varmalækjarmelar
Dalur
3397-43
3397-34
3397-13
Suðurtún
3397-43
0
50
100 m
Lambhústún
Lambhúsalág

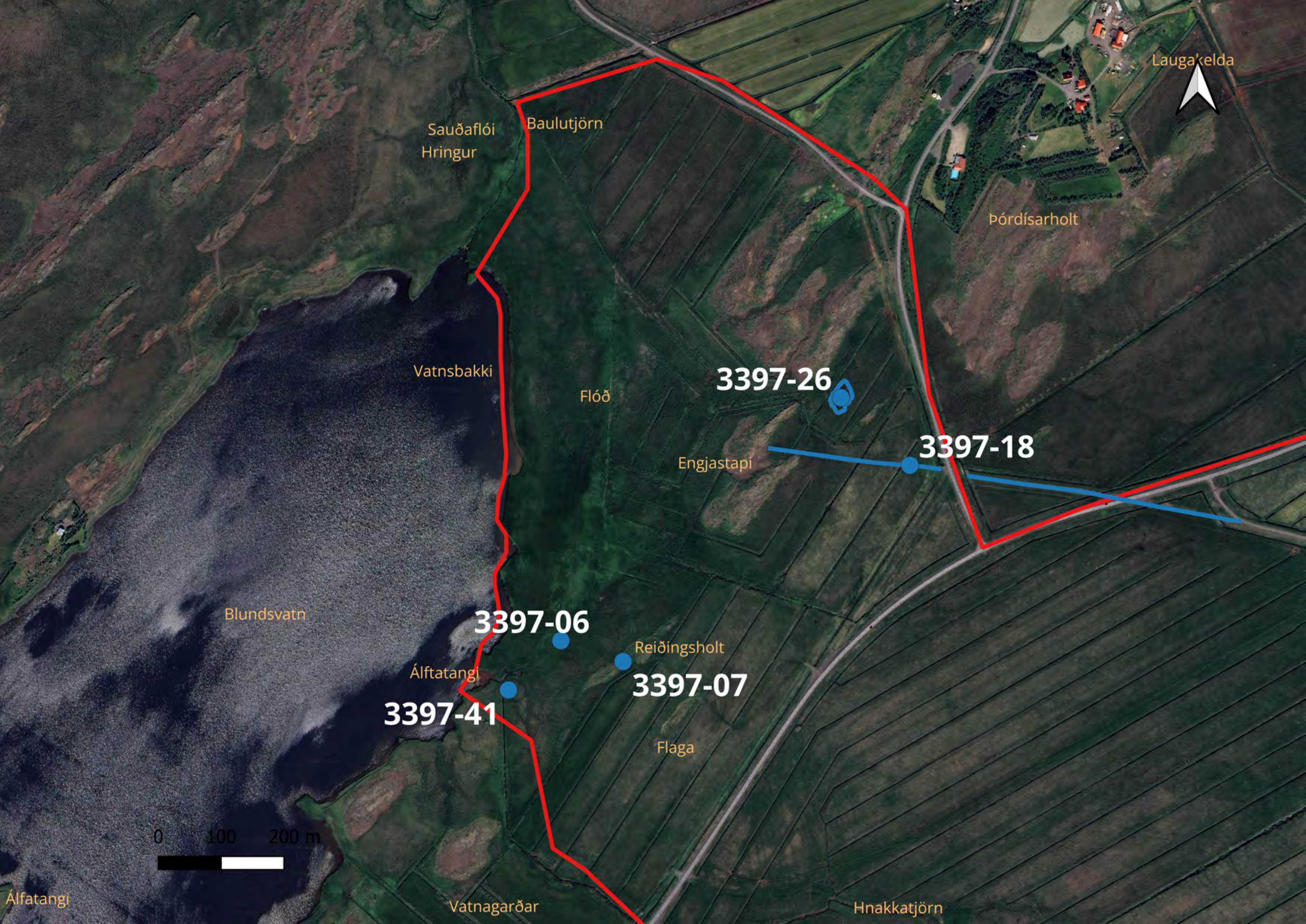
Laugakelda
Sauðaflói
Hringur
Baulutjörn
Þórdísarholt
Vatnsbakki
Flóð
3397-26
3397-18
Engjastapi
Blundsvatn
3397-06
Reiðingsholt
Álftatangi
3397-07
3397-41
Flaga
0
100
200 m
Álfatangi
Vatnagarðar
Hnakkatjörn

3397-11
3397-04
3397-29
3397-30
3397-16
3397-43
0
25
50 m

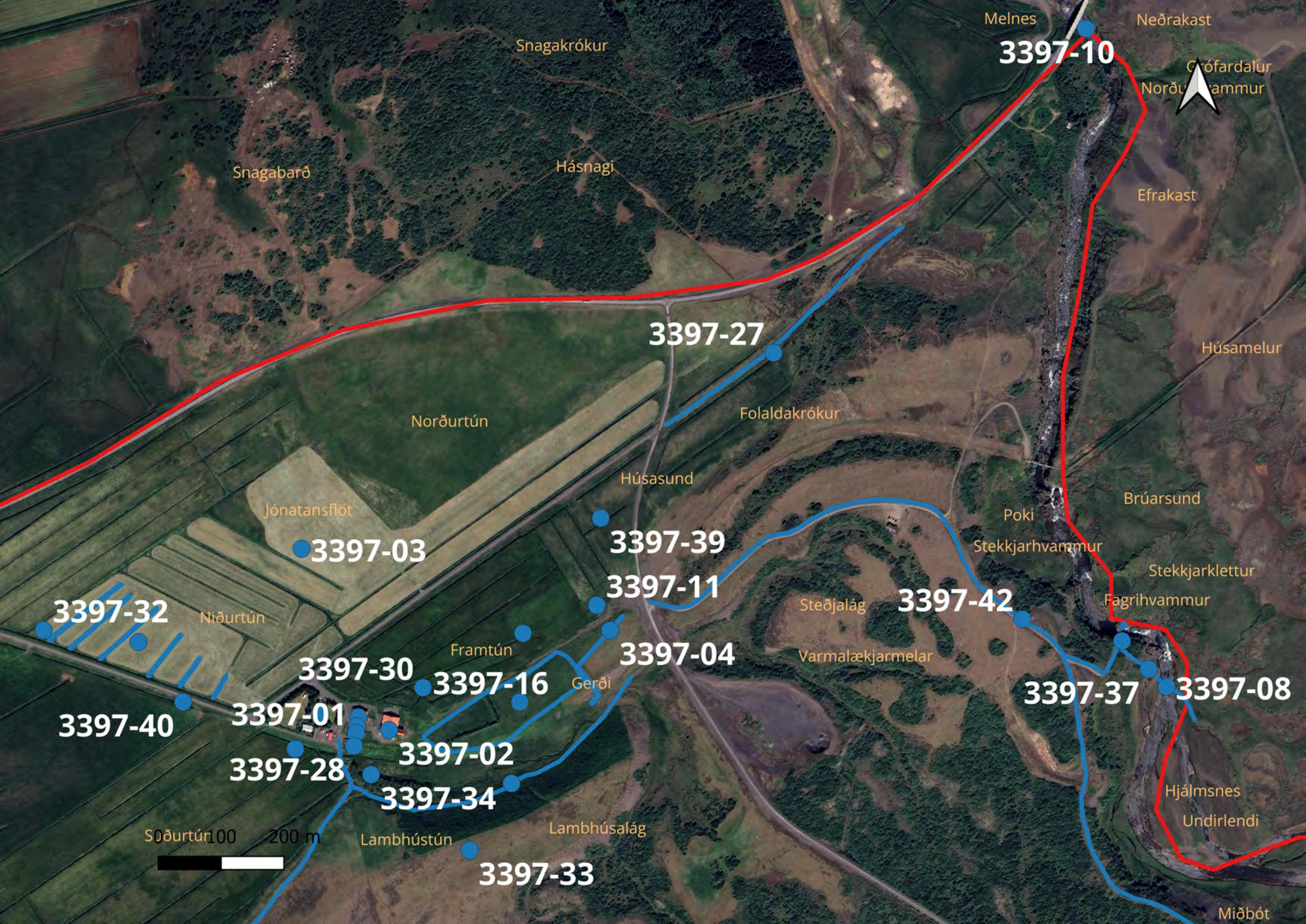

Melnes
Neðrakast
3397-10
Snagakrókur
Grófardalur
Norðurhvammur
Snagabarð
Hásnagi
Efrakast
3397-27
Húsamelur
Norðurtún
Folaldakrókur
Húsasund
Jónatansflöt
Brúarsund
Poki
3397-39
3397-03
Stekkjarhvammur
Stekkjarklettur
3397-11
3397-32
Steðjalág
3397-42
Fagrihvammur
Niðurtún
Framtún
3397-04
Varmalækjarmelar
3397-30
3397-16
Gerði
3397-37
3397-08
3397-01
3397-40
3397-02
3397-28
3397-34
Hjálmsnes
Undirlendi
Sjóðurtún
0 100 200 m
Lambhústún
Lambhúsalág
3397-33
Miðbót

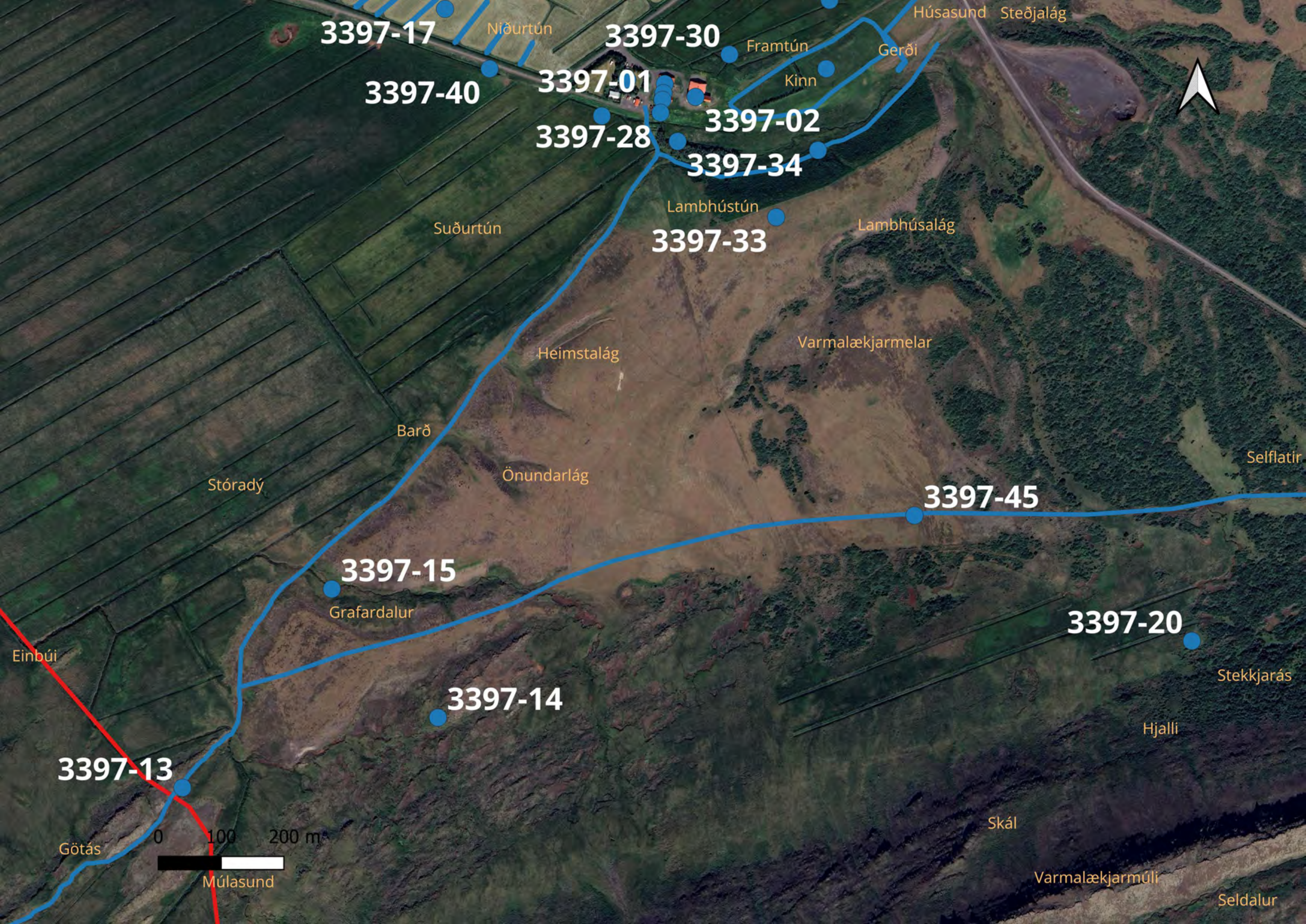
3397-17
Niðurtún
3397-30
Framtún
Húsasund
Steðjalág
Gerði
Kinn
3397-40
3397-01
3397-02
3397-28
3397-34
Lambhústún
Lambhúsalág
3397-33
Suðurtún
Heimstalág
Varmalækjarmelar
Barð
Önundarlág
Stóradý
Selflatir
3397-45
3397-15
Grafardalur
3397-20
Stekkjarás
Einbúi
3397-14
Hjalli
3397-13
0
100
200 m
Götás
Múlasund
Skál
Varmalækjarmúli
Seldalur

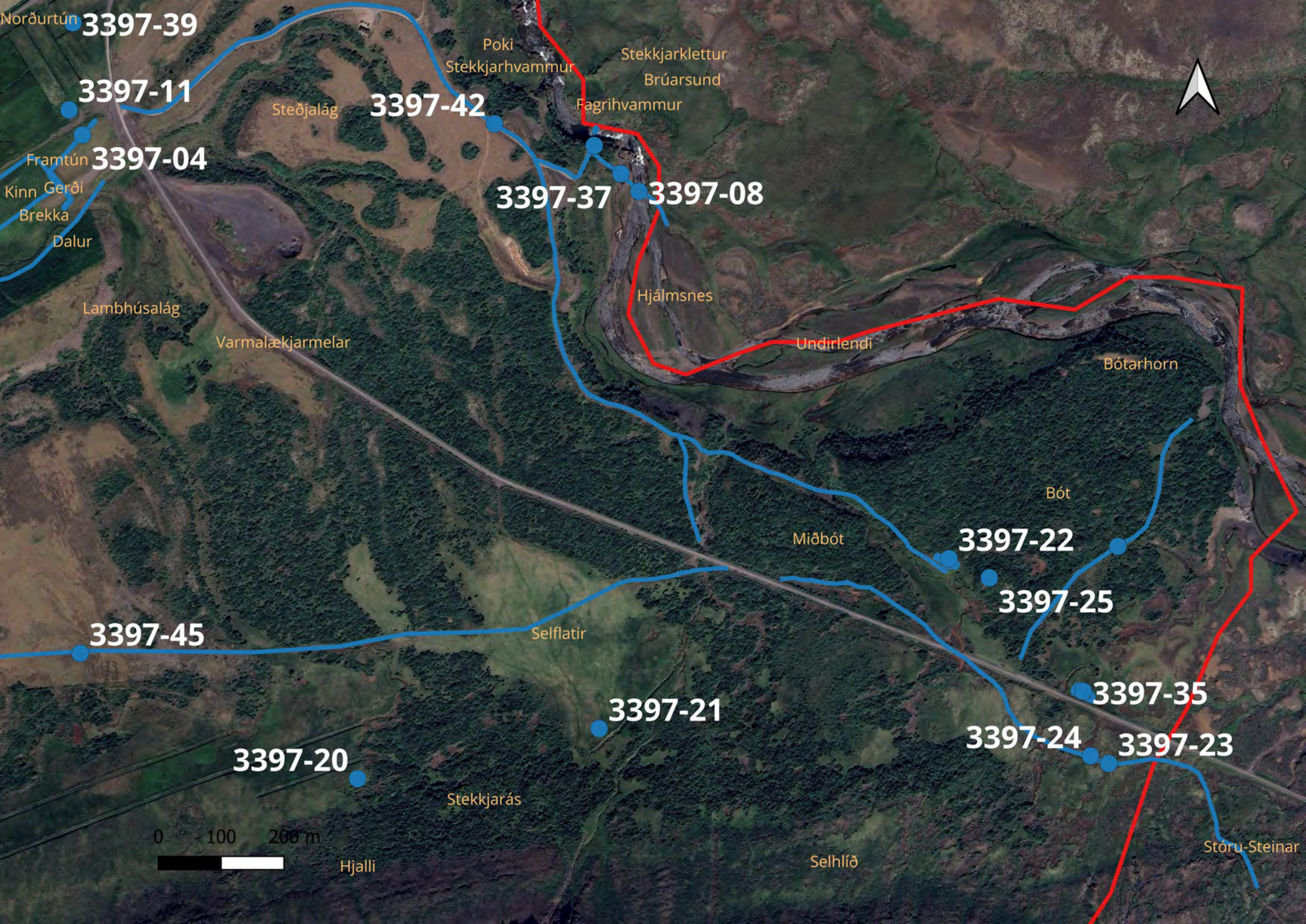

Norðurtún
3397-39
3397-11
Steðjalág
3397-42
Poki
Stekkjarhvammur
Stekkjarklettur
Brúarsund
Fagrihvammur
Framtún
3397-04
Kinn
Gerði
Brekka
Dalur
3397-37
3397-08
Hjálmsnes
Lambhúsalág
Varmalækjarmelar
Undirlendi
Bótarhorn
Bót
Miðbót
3397-22
3397-25
3397-45
Selflatir
3397-35
3397-21
3397-24
3397-23
3397-20
Stekkjarás
0
100
200 m
Hjalli
Selhlíð
Stóru-Steinar

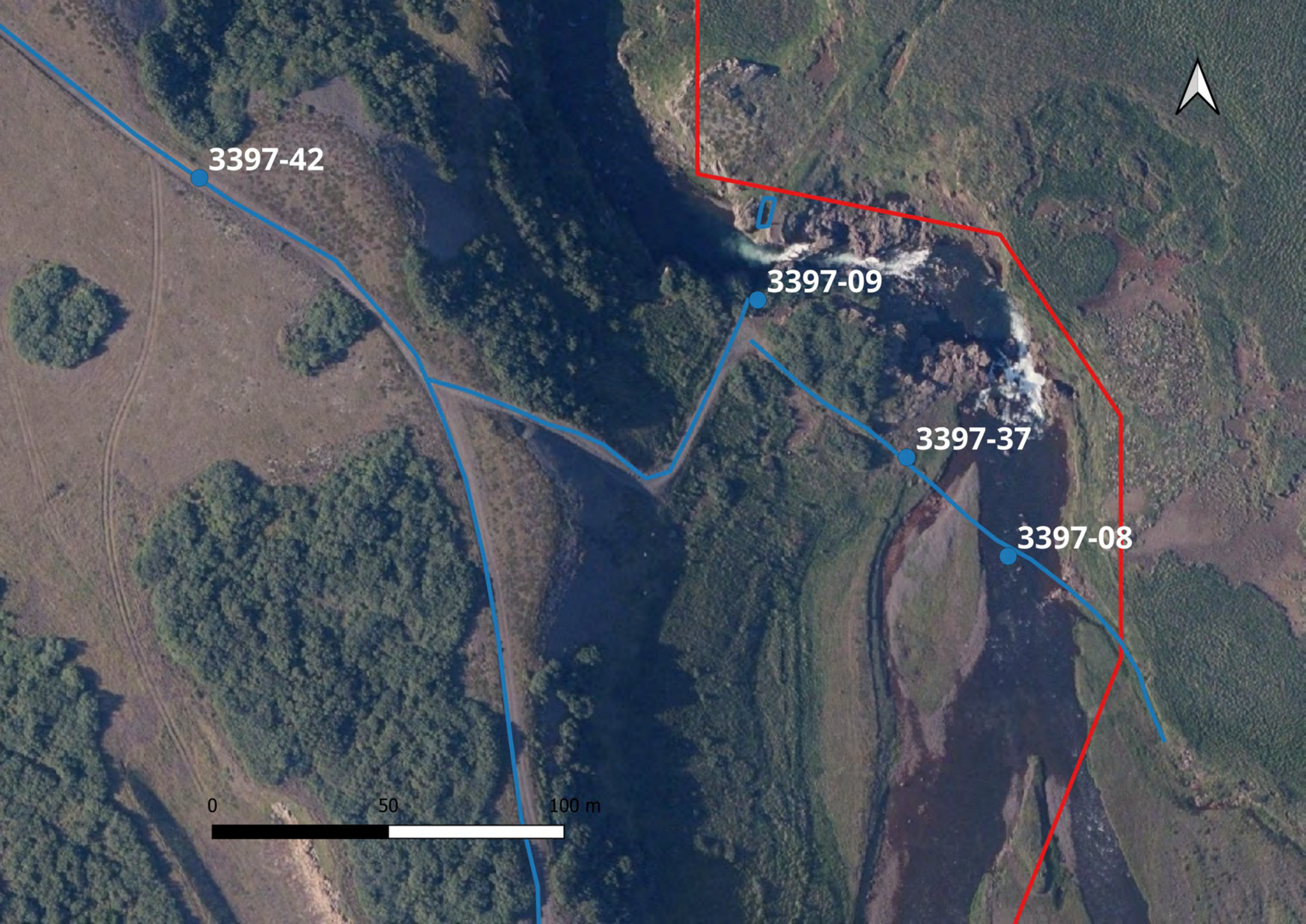
3397-42
3397-09
3397-37
3397-08
0
50
100 m

3397-14
0
2.5
5 m

3397-32
3397-17
0
50
100 m

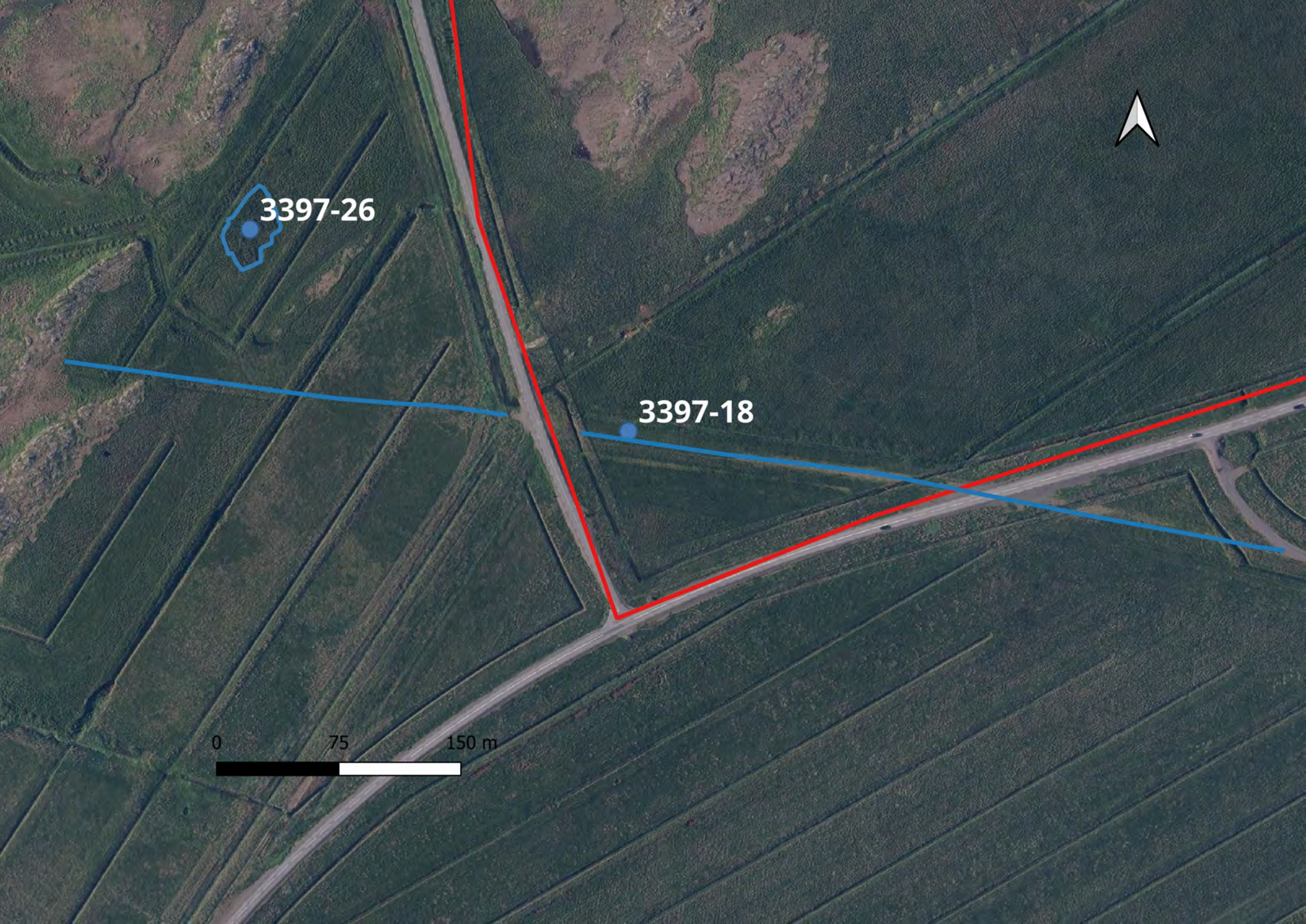
3397-26
3397-18
0
75
150 m

3397-20
0
2.5
5 m

3397-36
3397-22
3397-25
3397-24
0
10
20 m

3397-22
3397-36
0
2.5
5 m